

รายงานการวิจัย

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน

“โหนด นา เล” อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา

Community – Based Tourism Management Case Study

“Plam Paddy Sea” Community Cultural Way

Sa –Ting Phra District, Songkhla Province

อุไรวรรณ สุภานิตย์   Uraiwon Supanit

ศุภวรรณ ตันตสุทธิกุล   Supawan Tantasuttikul

คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนโครงการวิจัยจากมหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

งบประมาณ ประจำปี พ.ศ. 2554

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาและการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เสียสละเวลาให้กับการตรวจสอบความเหมาะสมรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอขอบพระคุณชาวตำบลท่าหิน ตำบลลุมพุด และตำบลคลองรี อำเภอสีทิงพระทุกท่าน นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาการท่องเที่ยวที่ให้การสนับสนุนงานวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณอาจารย์หลักสูตรสาขาวิชาการท่องเที่ยวทุกท่านสำหรับกำลังใจ คำแนะนำ และความหวังดีที่มีให้กันเสมอมา

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยที่ได้สนับสนุนทุนอุดหนุนโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2554

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่อไป

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2555

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

อุไรวรรณ สุภานิตย์¹ และศุภวรรณ ตันตสุทธิกุล¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาวัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร สัมภาษณ์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว โดยการใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา เสนอผลการศึกษาดังวิธีพรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอในรูปแบบตาราง พบว่าชุมชนการท่องเที่ยววัฒนวิถี “โหนด นา เล” ทั้งสามตำบล มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการพัฒนาทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมภายในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และต้องการมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในการเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผน ดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนต้องการให้ผู้แทนของชุมชนได้มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นในที่ประชุม เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิตชุมชน การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนา

---

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

**Community-Based Tourism Management Case Study “Palm Paddy Sea”
Cultural Way Community Sa-Ting Phra District, Songkhla Province**

Uraiwon Supanit¹ and Supawan Tantasuttikul¹

Abstract

The purpose of this research was to study community-based tourism management case study “Palm Paddy Sea” cultural way community Sa-Ting Phra district Songkhla province. The study was conducted by data collection, interview people who involved in tourism management and tourists who traveled to the communities using questionnaire with 5 rating scales estimation. The data was analyzed according to the content and presented by descriptive analysis and tables.

The study found that “Palm Paddy Sea” cultural way community has the potential to support eco-tourism. The tourism development of both natural and cultural resources within the communities encourage for being learning sources about community way and folk wisdom. The community has participated in the development and wants to join in tourism management meetings with the Sub-district Administrative Organization. In addition, the community requires that a community representative must have a chance to present ideas in a meeting in order to be developed in the same way. The guidelines for tourism development need to have cooperation from involved organizations, in order to develop tourist attractions, tourism facilities and promotions.

Key word: the community participation, development

---

¹Faculty of Liberal Arts. Rajamangala University of Technology Srivijaya, Muang, Songkhla.

สารบัญ

บทที่		หน้า
	กิตติกรรมประกาศ	ก
	บทคัดย่อ	ข
	สารบัญ	ง
	สารบัญภาพ	ฉ
	สารบัญตาราง	ช
1	บทนำ	
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	2
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	2
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	2
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	6
	กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	เอกสารที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	8
	เอกสารที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	20
	เอกสารที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	29
	เอกสารที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค	36
	เอกสารที่เกี่ยวกับชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสีติงพระ จังหวัดสงขลา	41
	เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
3	ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
	สำรวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	51
	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	51

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	55
	วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	60
	จุดแข็ง	61
	จุดอ่อน	64
	โอกาส	65
	อุปสรรค	66
4	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	
	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว	67
	การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	67
	การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว	68
	การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว	69
	การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน	71
	รายการนำเที่ยว 1 วัน	71
	รายการนำเที่ยว 2 วัน 1 คืน	71
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	สรุปผล	77
	อภิปรายผล	81
	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	83
	บรรณานุกรม	84
	บุคคลานุกรม	89
	ภาคผนวก	91

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	7
2 แผนที่อำเภอสีทิงพระ	44

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	เพศ	51
2	อายุ	52
3	ระดับการศึกษา	52
4	อาชีพหลัก	53
5	รายได้ต่อเดือน	53
6	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	54
7	บ้านพักอาศัย	54
8	ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	55
9	มิติการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	56
10	การมีส่วนร่วมของชุมชน	57
11	การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน	58
12	ภาวะผู้นำ	59
13	ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	60

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทั้งภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเล ประกอบกับความร่ำรวยทางประวัติศาสตร์ทั้งประวัติศาสตร์ศิลป์และประวัติศาสตร์สังคม ในเชิงวัฒนธรรมก็มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปทั้งในชนเผ่า และความเป็นท้องถิ่นของชุมชน แต่ละแห่ง ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมของชุมชนมีความหลากหลาย น่าดึงดูดใจ และมีเสน่ห์แตกต่างจากการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว จากพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่ทำให้ชุมชนสามารถที่จะจัดการ และกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายน่าสนใจ และน่าดึงดูดใจ อาทิ การเดินป่า ล่องแก่ง พายเรือ ตั่งแคมป์กลางป่า ชี้อัจฉริยะ คุณก คุณผีเสื้อ คุณห้อย รวมถึงการเยี่ยมชมและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ศิลป์ และประวัติศาสตร์สังคม หรือมีการชมการแสดงพื้นบ้านทั้งในรูปแบบของละคร การละเล่น และการฟ้อนรำที่ดำเนินการและจัดแสดงโดยคนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมเสริมเพื่อศึกษาและสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน ในพื้นที่เรียบฝั่งทะเลสาบสงขลาแหล่งลุ่มน้ำเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของทรัพยากร มีความผสมผสานทรัพยากรทางบกและทางทะเลเข้าด้วยกัน มีการตั้งถิ่นฐานรอบ ๆ ฝั่งทะเลสาบมาตั้งแต่อดีต เป็นแหล่งรวมความรู้ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาเนิ่นนาน ในเขตอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา มีชุมชนตั้งอยู่รอบ ๆ ฝั่ง และมีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิตและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนท่าหิน ชุมชนคลองรี และชุมชนกุขุด โดยแต่ละชุมชนมีลักษณะเด่นของพื้นที่ที่แตกต่างกันอย่างน่าสนใจ ชุมชนท่าหิน มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีทุ่งนากว้าง อยู่ติดริมทะเลสาบสงขลา อาชีพหลักของคนในชุมชนคือการทำนาข้าว ทำน้ำตาลโตนด หาปลา เลี้ยงสัตว์

ชุมชนคลองรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของที่ว่าการอำเภอสติงพระ ความยาวด้านตะวันตกขนานกับทะเลสาบสงขลา มีสภาพเป็นที่ราบต่ำ อาชีพหลักของชาวบ้าน คือการทำนาข้าว และทำสวนตาลโตนด ตลอดเส้นทางของการเข้าสู่ตำบลคลองรี จะมีนาข้าวและสวนตาลโตนดตลอดเส้นทางที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชน ชุมชนกุขุด ตั้งอยู่บริเวณทะเลสาบสงขลา มีอาชีพหลักคือการทำนาข้าว การทำไร่นาสวนผสมที่เรียกว่าสวนสมรม จากลักษณะพื้นที่ของชุมชนทั้ง 3 ชุมชนที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ถึงทรัพยากรที่มีทั้ง

ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา จนสามารถนำมาร้อยเรียงเชื่อมโยงเป็นวิถีโหนด-นา-เล เปิดชุมชนให้มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ รูปแบบและกิจกรรมของแต่ละชุมชนก็มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ประชากร วิถีชีวิต ซึ่งการจัดกิจกรรมใด ๆ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่ยั่งยืน

จากประเด็นดังกล่าวจึงทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

1. สำรวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำฐานข้อมูล
2. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา
3. พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสืบค้นทางวิชาการตลอดจนเป็นข้อมูลในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลาต่อไป
- 2) เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนผู้ที่สนใจตลอดจนนักเรียน นิสิต นักศึกษา สามารถนำผลการศึกษาค้นคว้าไปปรับใช้ในการส่งเสริม และพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยดี

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาตำบลท่าหิน ตำบลคลองรี และตำบลอุซูด อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา ที่มีการเชื่อมโยงเป็นวิถีโหนด-นา-เล เปิดชุมชนให้มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ รูปแบบและกิจกรรมของแต่ละชุมชนก็มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้

2.1 สํารวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลาเพื่อจัดทำฐานข้อมูล ในประเด็น

- มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- การมีส่วนร่วมของชุมชน
- การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน
- ภาวะผู้นำ

2.2 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา

-จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนทั้ง 3 ตำบล

-จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนทั้ง 3 ตำบล

-โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของชุมชนที่เอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชน

-อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก

2.3 แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา

3. ขอบเขตด้านข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านข้อมูลดังนี้

3.1 ข้อมูลจากเอกสาร ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับความสำคัญของการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนและศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการศึกษา

3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานในการเขียนเค้าโครงวิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาค้นคว้า

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยการเก็บข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

-หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดสงขลา

-หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนหรือชุมชนในพื้นที่ ตลอดจนชาวบ้านและผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว

-นักวิชาการหรือนักวิจัยที่เคยทำงานในพื้นที่

-กลุ่มผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน

-นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เป็นคนในพื้นที่หรือต่างพื้นที่ที่เคยมาท่องเที่ยวในพื้นที่

2) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

-หน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานภาคเอกชน, ผู้นำชุมชนหรือชุมชนในพื้นที่ และนักวิชาการหรือนักวิจัยที่เคยทำงานในพื้นที่ จะทำการศึกษาจากประชากรโดยไม่มี การสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากมีจำนวนน้อย

- กลุ่มผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน และนักท่องเที่ยวจะทำการสุ่มด้วยวิธี Sample Random Sampling เพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวในพื้นที่เป้าหมาย

3) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชน ในเขตพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ สร้างตามแนวความคิดของลิเคิร์ต โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร บทความ วารสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามตามวิธีของลิเคิร์ต จากหลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด

4. นำแบบสอบถามมาพิจารณาถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และสำนวนภาษาที่ใช้ พร้อมทั้งมีการปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้เก็บกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

เกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถาม ผู้วิจัยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก

3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อย

1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

4) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ของผู้ตอบแบบรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

4.2 ให้คะแนนแบบรวบรวมข้อมูลตอนที่ 2 เป็น 5 4 3 2 และ 1 สำหรับคำตอบมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดตามลำดับ

4.3 คำนวณหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็น นำเสนอในรูปแบบตาราง และพรรณนาวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

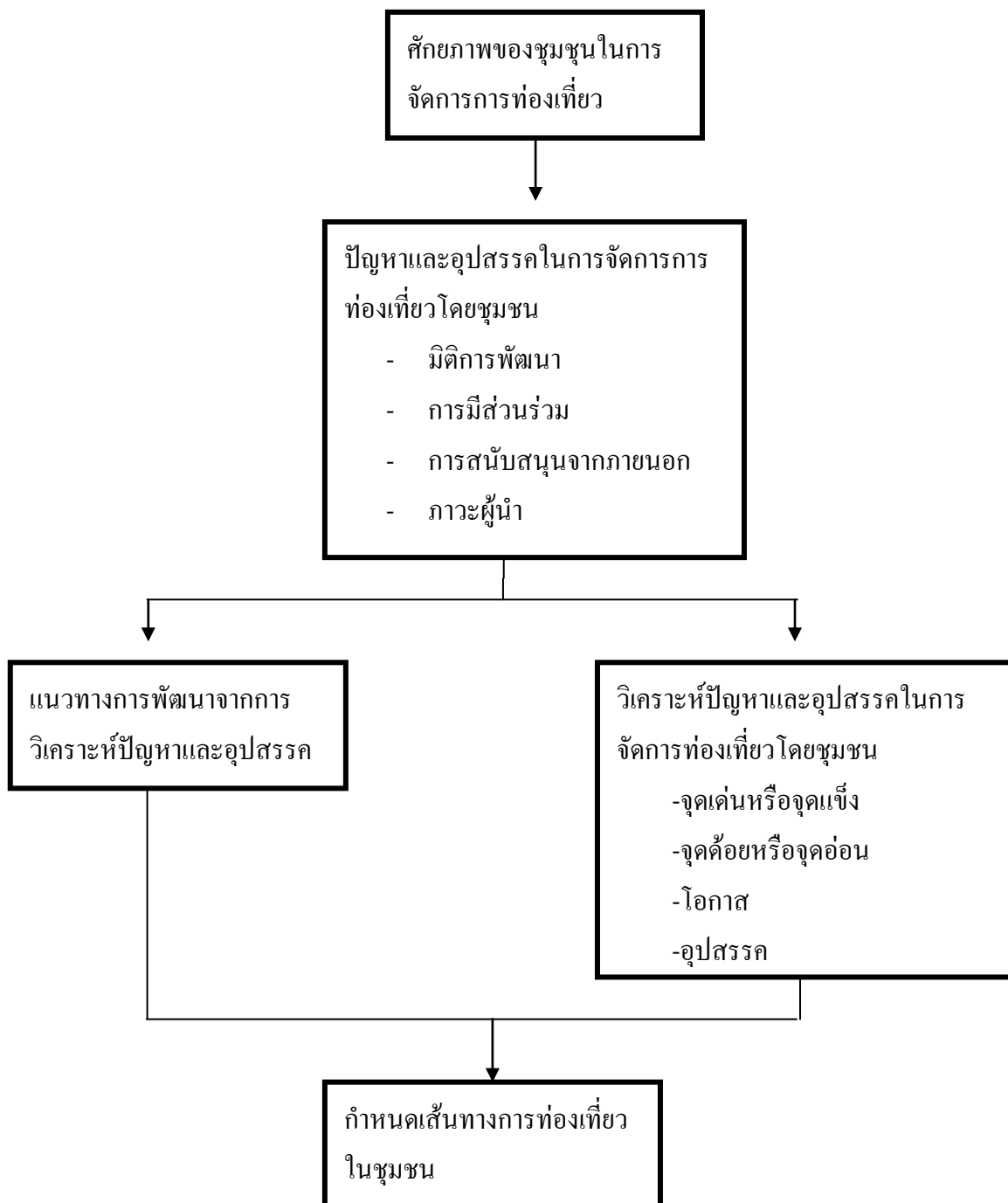
การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การให้ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ในเขตชุมชนในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุงหรือการทำให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นจากเดิมโดยชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ในพื้นที่ 3 ตำบล มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถส่งเสริมและดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกเหนือจากการไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ รูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันตามประเภทของแต่ละแห่ง ดังนั้นศักยภาพของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นการเชื่อมประสานให้เกิดแผนการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและยั่งยืน อีกทั้งเป็นการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ที่จะส่งผลให้สามารถนำผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวไปส่งเสริม หรือปรับปรุง พร้อมกับการกำหนดเป้าหมายทางธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของชุมชนได้

กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. เอกสารที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. เอกสารที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. เอกสารที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค
5. เอกสารที่เกี่ยวกับชุมชน “โหนด นา เล”
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

คำว่า “การท่องเที่ยว” มีนักวิชาการและหน่วยงานได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้สามารถประมวลได้ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540: 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว ไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

สุทธิทธิ์ ชูชาติ (2546 : 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมญาติ หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ แต่มีค่าใช้จ่ายประกอบอาชีพ และตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร

นิตา ชัชกุล (2550 : 2) ได้กล่าวถึงความหมายการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

ปรีชา แดงโรจน์ (2544 : 29) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะค้างแรมหรือไม่

วรรณ วลัยวานิช (2546:7) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นคำที่มีความหมายกว้าง มิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจากแห่งหนึ่ง ไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

สุภาพร มากแจ้ง (2534:10) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวครอบคลุมการเดินทางทั้งเพื่อธุรกิจและเพื่อการพักผ่อนตราบเท่าที่ผู้เดินทางมิได้ตั้งหลักแหล่งถาวรและไม่ได้รับรายได้เพื่อยังชีพจากเจ้าของท้องถิ่นปลายทาง

สุวัฒน์ จูชากรณ์และจริญญา เจริญสุขใส (2544:72) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หากจะอธิบายคำว่า “การท่องเที่ยว” ให้ครอบคลุมที่สุด จักต้องพิจารณา 4 ประเด็นหลักต่อไปนี้ คือ

1. นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน คือ ผู้ที่เดินทางเพื่อหาประสบการณ์ ทั้งประสบการณ์ที่สามารถรับได้ด้วยทางกายสัมผัสและทางจิตใจ ซึ่งจุดประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไป

2. ธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ ธุรกิจที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะได้ผลกำไรจากการขายสินค้าและบริการให้แก่นักท่องเที่ยว

3. ภาครัฐบาลที่ดูแลการท่องเที่ยว คือ องค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุมดูแลการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่รัฐวางไว้ รัฐบาลในหลายประเทศส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ อันเกิดจากรายได้ที่ธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

4. ชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว คือ ประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยว โดยนอกจากจะมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวแล้ว ในบางโอกาสยังเป็นหน่วยที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง เมื่อประชาชนเข้ามาทำงานเป็นพนักงานส่วนหนึ่งของธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการท่องเที่ยวข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึงกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นการเดินทางจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน เพื่อความสนุกสนาน เยี่ยมญาติ หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ แต่มิใช่การประกอบอาชีพ

และตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เดินทาง ธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภาครัฐบาลที่ดูแลการท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 3-4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้สรุปได้ดังนี้

1. ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ

1.1 ก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศ มีส่วนช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลการชำระเงินของประเทศ

1.2 รายได้จากการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ

1.3 ก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค

1.4 การท่องเที่ยวมีบทบาทในการนำเอาทรัพยากรของประเทศหรือของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปของการผลิตสินค้าพื้นเมืองของที่ระลึก ตลอดจนการบริการในท้องถิ่นได้

1.5 การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลิตผล รายได้และเวลา

1.6 การท่องเที่ยวช่วยทำให้เกิดการผลิตเป็นวงจรหมุนเวียนภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. ความสำคัญทางด้านสังคม

2.1 ส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน

2.2 พัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น

2.3 ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึก ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชาติ ตลอดจนรักและหวงแหนผืนแผ่นดินของตน

2.4 ขจัดความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท แก้ปัญหาการล้นไหลเข้ามาหางานทำในเมืองของชาวชนบท

2.5 ช่วยให้ชาวชนบทรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นำทรัพยากรมาประดิษฐ์สิ่งของในรูปแบบสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก สร้างรายได้มาจุนเจือครอบครัว

3. ความสำคัญทางด้านการเมือง

3.1 การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัย

3.2 การท่องเที่ยวเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยสร้างสรรค์สัมพันธไมตรี และความสงบสุข

ปรีชา แดงโรจน์ (2544 : 30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในภาพรวม 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพัฒนา (Development) เมื่อเกิดการท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวในชนบท การพัฒนาความเจริญก็ไปถึงภูมิภาคนั้น ๆ อาทิ ระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2. ด้านเศรษฐกิจ (Economic) มีความสำคัญดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก

2.2 รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทวีคูณ ในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่า 2 เท่าตัว

2.3 การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรมูลเงินภายในประเทศ และมีการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพของประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการลดการว่างงานลง ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลให้รัฐบาลได้รับรายได้ในรูปแบบของภาษีอากรประเภทต่าง ๆ

3. ด้านสังคม (Social) มีความสำคัญดังนี้

3.1 การท่องเที่ยวมีส่วนในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สร้างความเป็นมิตรไมตรีและความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน

3.2 การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนา สร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้เกิดแก่ท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำ จึงทำให้อยู่ดีกินดีมีความสุขโดยทั่วกัน

3.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ

3.4 การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่วยบรรเทาการอพยพแรงงานจากชนบทสู่เมือง นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของประเทศชาติให้เป็นที่รู้จักในสังคมโลกอีกด้วย

นิตา ชัชกุล (2550 : 54-61) ได้จำแนกความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้หลายประการ ดังนี้

1. ความสำคัญที่มีต่อเศรษฐกิจ

1.1 ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีส่วนช่วยให้ประเทศได้รับรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ และรายได้ดังกล่าวก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศ แต่เป็นสินค้าออกประเภท “ไม่เห็นตัวสินค้า” ซึ่งมีผลทำให้ดุลการชำระเงินระหว่างประเทศดีขึ้น

1.2 การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้อย่างสูงสุด ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเชิงซ้อนที่มีผลต่อเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อเทียบกับการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ

1.3 การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบมากนัก ผลผลิตขายได้ตลอดเวลาแล้วแต่ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ขาย และเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย

1.4 มีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ มีการกระจาย การลงทุน ไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น โดยที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นตัวนำให้เกิดการลงทุนในหมวดอุตสาหกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการพัฒนาภูมิภาคของรัฐบาลในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ถนนหนทาง การประปา ไฟฟ้า การติดต่อสื่อสาร

2. ความสำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรม

2.1 การท่องเที่ยวมีส่วนในการส่งเสริมความสัมพันธ์ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของประเทศและผู้มาเยือน และสร้างความสามัคคีของคนในประเทศ มีการเดินทางไปมาหาสู่กัน พบปะทำความรู้จักกัน

2.2 ช่วยให้อาชีพแวดล้อมของท้องถิ่นดีขึ้น เพราะต้องอนุรักษ์และบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมและป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาความสกปรก ความเสื่อมโทรม ความไม่ปลอดภัย โดยทุกคนจะช่วยกันสอดส่องดูแล เพราะถ้าหากสถานที่ใดสภาพแวดล้อมไม่ดี ไม่มีความปลอดภัย ไม่สะดวก นักท่องเที่ยวก็ไม่ประสงค์ที่จะเดินทางไปเยือน

2.3 การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่วยจัดการเคลื่อนย้ายอพยพเข้ามาหางานทำหรือเสี่ยงโชคในเมืองใหญ่ ๆ ของประชาชนในชนบท เช่น ปัจจุบันที่พยายามส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวในชนบทต่าง ๆ ตามภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อสกัดกั้นการหลั่งไหลของผู้คนทางแถบภูมิกานั้นเข้ามาหางานทำในภาคกลาง

2.4 ช่วยให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการผลิต และประดิษฐ์สิ่งของ เครื่องใช้ในรูปของสินค้าพื้นเมือง ของที่ระลึก ใช้เวลาให้นั่งประโยชน์ในการหาอาชีพเสริม เป็นการหารายได้จุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น

2.5 ส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของตน ช่วยกันอนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เช่น ความเป็นมิตรของคนไทย ได้แก่ การต้อนรับ ตามประเพณีไทย การไหว้ การช่วยเหลือมีน้ำใจซึ่งกันและกัน การยิ้มต้อนรับ เป็นต้น

3. ความสำคัญที่มีต่อการเมือง

3.1 การท่องเที่ยวช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก

3.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดสันติภาพ เมื่อการท่องเที่ยวเจริญเติบโต ทุกประเทศย่อมที่จะมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าประเทศ เป็นการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้น

สุภาพร มากแจ้ง (2539 : 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ความสำคัญต่อบุคคล

1.1 การท่องเที่ยวเป็นสิ่งสราญใจ ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับการพักผ่อนอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชาติตามมติเอกฉันท์ของสหประชาชาติ

1.2 การท่องเที่ยวเป็นการเปิดโลกทัศน์ ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีทัศนคติกว้างไกล สามารถรับรู้และเข้าใจสภาพการณ์ที่เป็นจริง จัดเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่คนทุกระดับสามารถมีประสบการณ์ร่วมกันได้

1.3 การท่องเที่ยวเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทั้งระหว่างชนในชาติและนานาชาติ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ดังคำขวัญของปีการท่องเที่ยวสากลว่า “การท่องเที่ยวเป็นสื่อนำไปสู่สันติภาพ”

2. ความสำคัญต่อสังคม

2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรม ทำให้เจ้าของถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีประจำถิ่น เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหนวัฒนธรรมประจำถิ่นของตน พร้อมใจกันเชิดชูทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้มาเยือน

2.2 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย ขนบประเพณีประจำถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน เป็นต้น

2.3 การท่องเที่ยวนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ทั้งด้านการคมนาคม การสาธารณสุข โภค และมาตรฐานการครองชีพ โดยเฉพาะท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.4 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งเจ้าของถิ่นและนักท่องเที่ยว

3. ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ

3.1 การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศ ช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ

3.2 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการลงทุนทางธุรกิจทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรง และที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจการนำเที่ยว ธุรกิจอาหารและการพักผ่อน ธุรกิจการค้าของที่ระลึก เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานในธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

3.4 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราและการกระจายรายได้ให้แก่ท้องถิ่น จากความสำคัญของการท่องเที่ยวที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวถึง สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งยังก่อให้เกิดการฟื้นฟูอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ตลอดจนช่วยเสริมสร้างความสามัคคี และความเข้าใจอันดีของคนในชาติ

1.3 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

วรรณมา ศิลปอาชา (2549 : 7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวว่าควรมีลักษณะหลักที่สำคัญ 4 ประการ หรือเรียกว่า 4As ดังนี้

1. ความดึงดูดใจ (Attraction) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัวอันมีสาเหตุมาจาก

1.1 มีความงามตามธรรมชาติ เช่น ชายหาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันทันสวยงาม รวมทั้งปลานานาชนิดต่าง ๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้นานาชนิดหรือความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขา เป็นต้น

1.2 มีลักษณะของเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่น การจัดขบวนบุปผชาติหรือการตกแต่งขบวนพาเหรดและการแสดงในเทศกาลต่าง ๆ การแสดงแสง สี เสียง ในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. ความสามารถในการเข้าถึงง่าย (Accessibility) ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มากหากมีความสะดวกในการเดินทางเยี่ยมชม หากนักท่องเที่ยวสามารถ

เดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด นักท่องเที่ยวจะเกิดอรรถรสในการท่องเที่ยวได้มาก ดังนั้น แม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน สะพาน ที่จอดรถ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว

3. ความประทับใจ (Amenity) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทราชวัง วัด โบราณสถานต่าง ๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต หรือแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติทางบกและทางทะเล หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น การร่วมงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น งานคาร์นิวัล ในประเทศบราซิล งานประเพณีสงกรานต์ในประเทศไทย เป็นต้น

4. องค์ประกอบของการบริการ (Ancillary Service) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดสรรการบริการด้านต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้แก่

4.1 การบริการด้านการตลาด เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

4.2 การประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และการจัดระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

สุทธิศรี ชูชาติ (2546 : 32-43) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 4 ประการ ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้มนุษย์เกิดการรับรู้ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทุก ๆ พื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามประทับใจ ซึ่งเกิดจากลักษณะของธรรมชาติ เช่น อ่าว แหลม เกาะ หน้าผา โขดหิน ฯลฯ ภูมิอากาศ และความสวยงามตามธรรมชาติของพื้นที่นั้น ๆ สภาพธรรมชาติเหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดใจให้มนุษย์เดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

1.2 วัฒนธรรม วัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ คือ วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมอาจแสดงออกในรูปแบบของศาสนา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของประชาชน จารีตประเพณี ทั้งอดีตและปัจจุบัน

1.3 ชาติพันธุ์ เหตุผลอย่างหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนก็เพื่อต้องการเยี่ยมเยียนเพื่อน และญาติมิตร เนื่องจากคนมีความต้องการที่จะกลับไปเยี่ยมเยียนแผ่นดินเดิมของตน

1.4 แหล่งบันเทิง นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว ก็เพราะมีแหล่งบันเทิงสำหรับพักผ่อนหย่อนใจจัดไว้ให้ แหล่งบันเทิงนั้น มิได้หมายถึงสถานเริงรมย์ยามราตรีเพียงอย่างเดียว แต่อาจหมายถึง สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา ฯลฯ

2. สิ่งอำนวยความสะดวก การอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ เมื่อนักท่องเที่ยวไปถึงยังสถานที่ดังกล่าวแล้ว จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเวลานักท่องเที่ยวเดินทางห่างไกลจากบ้าน ต้องการสิ่งจำเป็นหลายอย่างในการตอบสนองความต้องการของชีวิต เช่น ต้องการที่พัก อาหาร การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการท่องเที่ยวมี 4 ประการ ได้แก่

2.1 ที่พัก เป็นสิ่งสำคัญในการเดินทาง นักท่องเที่ยวอาจพักกับญาติหรือเพื่อน แต่อีกส่วนหนึ่งก็ต้องการที่พัก ซึ่งต้องอาศัยอยู่ชั่วคราวในแหล่งท่องเที่ยว

2.2 ร้านอาหารและเครื่องดื่ม นักท่องเที่ยวจะใช้จ่ายค่าอาหารและเครื่องดื่มมากกว่าปกติเมื่อเดินทางท่องเที่ยว การจัดอาหารในแหล่งท่องเที่ยวต้องมีทั้งอาหารประจำชาติของนักท่องเที่ยวและอาหารท้องถิ่น เพราะอาหารทั้งสองประเภทเป็นอาหารที่นักท่องเที่ยวต้องการ

2.3 สถานบริการ เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีด สถานที่นันทนาการ ฯลฯ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการอำนวยความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวต้องจัดขึ้นให้เพียงพอกับความต้องการ

2.4 ปัจจัยพื้นฐาน ในด้านการท่องเที่ยว ปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ได้แก่ ระบบการสื่อสาร การคมนาคม สาธารณูปโภค ในแหล่งท่องเที่ยวมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะทำให้เกิดความสะดวกในการจองที่พัก การติดต่อกับครอบครัว ความสะดวกสบายในการเดินทาง และความสุขความเพลิดเพลินในการพักผ่อน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความประทับใจในการท่องเที่ยว

3. การขนส่ง การท่องเที่ยวเกิดจากการที่ประชาชนต้องการเดินทางไปสู่สถานที่ซึ่งมีความแตกต่างในด้านวัฒนธรรม ภูมิอากาศ และภูมิประเทศ เพื่อสัมผัสสิ่งที่แปลกออกไปจากประสบการณ์เดิม ดังนั้นการขนส่งจึงเป็นสิ่งสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ความสะดวกสบาย และปลอดภัย

4. การต้อนรับ การต้อนรับนักท่องเที่ยวของประชาชนแต่ละพื้นที่ย่อมแตกต่างกันออกไป การต้อนรับเป็นสิ่งสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการกลับไปยังสถานที่เดิม ความ

ประทับใจที่เขาได้รับเกิดจากการต้อนรับของประชาชน หรือพนักงานบริการในพื้นที่มากกว่าสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 60-69) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ 4 ประการ หรือ 4A's ดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่นั้น ๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันไปตามประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมขนส่งเข้าถึง (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้น ตลอดจนสามารถติดต่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง แต่ถ้าขาดเส้นทางคมนาคมขนส่งเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้ว แม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวจะมีความสวยงามประทับใจ หรือมีคุณค่าสูงเพียงใดก็ตาม ย่อมจะไร้ความหมายอย่างสิ้นเชิง

3. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เป็นองค์ประกอบสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสามารถแยกประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวประเภทเข้า - ออกเมือง โดยจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านบริการเข้าออกประเทศอย่างประทับใจแก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด เพื่อให้ นักท่องเที่ยวอยากเดินทางมาซ้ำอีก

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน หรือที่เรียกกันว่า สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หากแหล่งท่องเที่ยวใดมีบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ดี ย่อมทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายในการเข้ามาเยี่ยมชม และเกิดความประทับใจอยากกลับมาท่องเที่ยวอีก

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่มุ่งให้ความปลอดภัยทางร่างกายชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนและเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ทั้งนี้เนื่องจากความปลอดภัยเป็นสิ่งพึงปรารถนาตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน และเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่พยายามหลีกเลี่ยงต่อความไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นกับตัวเองให้มากที่สุด

4. ความเป็นมิตรไมตรีจากเจ้าของท้องถิ่น (Amity) เนื่องจากคนไทยมีความเป็นมิตรไมตรีกับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และเป็นจุดแข็งที่ได้เปรียบประเทศอื่น ๆ อีกทั้งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้

ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม แล้วเกิดความสุขความประทับใจ อยากเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมอื่นซ้ำอีก

จากแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของนักวิชาการสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น ธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม การมีความสามารถในการเข้าถึงได้ง่าย การมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างครบครัน และการมีมิตรไมตรีของเจ้าของบ้านหรือคนในท้องถิ่น

1.4 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

พรพิมล วิกรัยพัฒน์ (2546 : 136 - 137) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องพัฒนาสิ่งต่อไปนี้

1. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาทั้ง 3 ประเภทคือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวประเภทเมือง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์คุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละประเภท ทั้งนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ดำเนินงานในการอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1.1 การดำเนินงานด้านวางแผนและวิชาการ โดยให้ความสำคัญในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและจัดทำคู่มือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

1.2 สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

1.3 การสนับสนุนด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว

1.4 การจัดประชุมสัมมนา ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

1.5 การรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนสาขาต่าง ๆ

2. การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว

2.1 การพัฒนาการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่าง ทั้งการให้บริการอำนวยความสะดวก ด้านการคมนาคมขนส่งในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น พัฒนาปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว การเข้าเมือง ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านค้าของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2 พัฒนาบุคลากรในธุรกิจการท่องเที่ยว บุคลากรต้องมีประสิทธิภาพการให้บริการ และรู้ภาษาต่างประเทศ บุคลากรควรได้รับการพัฒนาด้านการให้การอบรม เช่น การอบรม พนักงานโรงแรม การอบรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น

2.3 การพัฒนาให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมและประสานงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

3. พัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งตลาดต่างประเทศและตลาดในประเทศ นับตั้งแต่ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการเสนอขาย การบริการข่าวสาร และการจัดนิทรรศการทางการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2545 : 62 - 66) ได้กล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 7 ประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ขั้นการจัดแบ่งเขตพื้นที่ในทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการแบ่งพื้นที่ในทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ละประเภทออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่ยอมรับได้

2. ขั้นการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในแต่ละเขตของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการสร้างเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้เหมาะกับแต่ละเขตพื้นที่ของทรัพยากรท่องเที่ยว

3. ขั้นการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมแบบยั่งยืนเพื่อส่งเสริมในทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการสร้างเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ทรัพยากรท่องเที่ยว

4. ขั้นการประเมินขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวแต่ละเขตพื้นที่ของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการประเมินขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละเขตพื้นที่ของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้มากที่สุดเท่าไร

5. ขั้นให้การศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในทรัพยากรท่องเที่ยว

6. ขั้นการจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการรู้ เป็นการจัดข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว

7. ขั้นการจัดหางบประมาณในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวให้เพียงพอ เป็นการจัดหาคน เงิน วัสดุมาพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2527 : 13) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ทางกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการที่จะสนับสนุนส่งเสริมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์ ในจังหวัดต่าง ๆ ทำการประชาสัมพันธ์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
2. การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ให้จังหวัดต่าง ๆ ดำเนินการพัฒนาฟื้นฟูและปรับปรุงสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวให้มีมาตรการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ
3. การสร้างเสริมอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น จัดตั้งศูนย์บริการข่าวสารและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว จัดอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จัดให้มีสถานที่พักผ่อน ภัตตาคารร้านอาหาร ร้านสินค้าของที่ระลึก และการบริการต้อนรับอื่น ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว
4. การรักษาความปลอดภัยและป้องกันอุบัติเหตุ อาจจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครองอาสาสมัคร ในจังหวัดและอำเภอเพื่อรักษาความปลอดภัยและป้องกันอุบัติเหตุให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนจัดเตรียมสถานรักษาพยาบาลเพื่อบำบัดรักษาโรคและเจ็บป่วยจากอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้
5. การส่งเสริมอาชีพเพื่อรับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างงานและเพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง ให้มีมาตรการเพื่อการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร สินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองรวมทั้งบริการอื่น ๆ ตลอดจนด้านอาหารและเครื่องดื่มไว้เพื่อจำหน่ายให้แก่ักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

จากแนวคิดจากนักวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวนี้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว และการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การพัฒนายังรวมถึงการประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสะอาดปลอดภัย และสามารถสร้างอาชีพให้กับชุมชนที่อยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวและใกล้เคียง

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

หน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้หลายลักษณะพอจะประมวลได้ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 11) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สรุปได้ว่า การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 3-9) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พจนานุกรม (2546 : 16) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สรุปได้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาระบบนิเวศ

จุฑาทิพย์ เจริญลาภ และรุ่งทิพย์ ว่องปฏิการ (2546 : 5) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นไปยังพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีความเป็นธรรมชาติซึ่งยังไม่ถูกรบกวนหรือถูกทำลาย และมีสิ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือจิตใจให้ผู้ที่เดินทางไปเยือนสามารถศึกษาเรียนรู้ ชื่นชมและเพลิดเพลินกับทัศนียภาพของพื้นที่สัตว์ป่าและไม้ป่าตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีอยู่ในพื้นที่แห่งนั้น

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว (2545 : 5) กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ได้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติ พร้อมเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนั้นจะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติหรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ทัศนียภาพที่สวยงาม วัฒนธรรมประเพณีและประวัติศาสตร์ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม และสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

2.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประมวลได้ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545 : ม.ป.น.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้สรุปได้ดังนี้

1. ด้วยเหตุที่การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอัตราการจ้างถึง 1/5 ของแรงงานทั้งหมดทั่วโลก และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็เป็นส่วนที่เติบโตสูงสุด และนักพัฒนาผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดต่างเห็นรายได้จำนวนมหาศาลจากการทำธุรกิจการท่องเที่ยวในด้านนี้

2. ด้วยเหตุที่ประชากรมนุษย์สูงขึ้นและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์สามารถช่วยลดการใช้ทรัพยากรได้ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถช่วยพวงธรรมชาติได้พร้อม ๆ กับการพัฒนา

3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถช่วยคงสภาพความหลากหลายทางชีวภาพได้ทุกวัน สิ่งมีชีวิตในโลกได้สูญพันธุ์ไป 150 ชนิด และพื้นที่ที่มีสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ นั้นก็อยู่ในเขตร้อนชื้นอันเป็นเขตที่ควรจะอนุรักษ์ปกป้อง และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถดูแลและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปกป้องคุ้มครองพื้นที่ป่าเพื่อสิ่งมีชีวิต

4. ด้วยเหตุที่พื้นที่ต่าง ๆ นั้นมีชุมชนซึ่งเป็นผู้ปกป้องพื้นที่อยู่แล้ว ชนพื้นเมืองก็ควรจะมีสิทธิที่จะดำรงอยู่ในพื้นที่ เพราะได้ดูแลปกป้องพื้นที่นี้มานานหลายชั่วอายุคน การนำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาใช้จะทำให้ประชากรสามารถดำรงชีพในพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยวได้

5. ชุมชนท้องถิ่นควรมีสิทธิในการวางแผนพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ใด ๆ ก็ตาม ชุมชนท้องถิ่นควรจะมีส่วนช่วยและรับรู้ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนเพื่อมิให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่ร่วมมือในการทำงาน ในส่วนนี้เองที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถช่วยสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผนและพัฒนาสถานที่นั้น ๆ

ยูดี นิรัตน์ตระกูล (2539 : 53-55) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สรุปได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการพัฒนาคิดสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยว ในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ

2. ทำให้เกิดการเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพ หรือคุณค่าสูงแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยว

3. ทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่

4. ทำให้เกิดการดูแลรักษาและคงไว้ เพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ สร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นด้วย

ชัยวุฒิ ชัยพันธ์ (2542 : 304-305) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พอที่จะสรุปได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะในประเทศที่ยากจน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติยังคงเป็นธรรมชาติที่แท้จริงและชุมชนโดยรอบยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นจุดดึงดูดที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวประเภทนี้

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะก่อให้เกิดการผลิตต่อเนื่องแก่ท้องถิ่น เช่น อาหาร ของชำร่วย เสื้อผ้าและสร้างช่องทางตลาด และทักษะในทางการค้าแก่คนในท้องถิ่นด้วย

3. ในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งมีการว่างงานนั้น ต้นทุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมีค่าเสียโอกาสเป็นศูนย์ หมายความว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะมีต้นทุนที่ต่ำมาก

4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น อันเนื่องมาจากการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายความว่าชุมชนดังกล่าวจะมีปัจจัยพื้นฐานที่ดีมากกว่าเดิม

5. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยเพิ่มแหล่งรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศซึ่งประเทศกำลังพัฒนาต้องการนำไปใช้จ่ายในการนำเข้าสินค้าทุนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไป อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและการขาดดุลการชำระเงิน และแก้ปัญหาการที่ต้องลดค่าเงินอีกด้วย

6. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เช่น เป็นการกระจายรายได้จากประเทศที่พัฒนาแล้วมาสู่ประเทศที่ยากจน หรือจากกลุ่มคนร่ำรวยในประเทศไปสู่กลุ่มคนที่ยากจน

7. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านสังคม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ที่มีเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมแตกต่างกัน อันนำไปสู่แนวความคิดรสนิยม และวิธีการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม

จากทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความสำคัญหลายประการ ได้แก่ สร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติและท้องถิ่น เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว เกิดการพัฒนาจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน เกิดการศึกษาเรียนรู้และเพลิดเพลินกับธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และทำให้ประชาชนในท้องถิ่นส่วนร่วมในการดำเนินการท่องเที่ยว

2.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไว้ดังนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 277) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ (Nature-Based Tourism) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่

2. องค์ประกอบด้านการจัดการอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities-Based Tourism) ที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินและความพึงพอใจ อีกทั้งไม่ทำให้พื้นที่และทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติเสื่อมโทรมลง จนไม่สามารถฟื้นตัวได้อีก

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม (Environmental Education-Based Tourism) โดยมีการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจในการสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-Based Tourism) โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย แล้วในที่สุดชุมชนท้องถิ่นจะมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

พจนา สวนศรี (2546 : 16) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. ด้านพื้นที่

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1.2 มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. ด้านการจัดการ

2.1 มีการจัดการอย่างยั่งยืน

2.2 สร้างความรับผิดชอบ และไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

3.1 ให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ

3.2 สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนท้องถิ่น

4. ด้านการมีส่วนร่วม

4.1 ให้ชุมชนและประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม

4.2 ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว นำกลับมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4.3 กระจายรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต

ยศ สันตสมบัติ (2544 : 205) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ความสมบูรณ์ของธรรมชาติแวดล้อม ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร และทำให้สภาพแวดล้อมธรรมชาติมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าเดิม

2. การกระจายรายได้ เป็นการสร้างรายได้และอาชีพเสริมให้กับชุมชน

3. โครงการพัฒนาชุมชน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เพื่อนำเอาเงินรายได้จากกองทุนชุมชนมาใช้เพื่อดำเนินโครงการพัฒนา

4. กระบวนการเรียนรู้การทำงานของคณะกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านได้สร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540 : 2-46) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ด้วย

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ มีการจัดการอย่างยั่งยืนที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ต่อสิ่งแวดลอมและสังคม มีการจัดการที่ครอบคลุมถึงระบบนิเวศ ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ และความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นรวมถึงการกระจาย

รายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อย้อนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวซึ่งในที่สุดท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพในทุกกลุ่มที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบทั้งหมดสมบูรณ์ ก็จัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์เช่นกัน หากขาดองค์ประกอบในข้อใดแหล่งท่องเที่ยวนั้นก็จะลดความสมบูรณ์ลงไปเป็นลำดับ

อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ (2548 : 85) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ มีการให้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

2. องค์ประกอบด้านพื้นที่ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ

3. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม มีการดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามและติดตามตรวจสอบตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น

4. องค์ประกอบด้านการจัดการ มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

จากการที่นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นองค์ประกอบหลักและสำคัญที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สมบูรณ์

2.4 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

หน่วยงานและนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้หลายลักษณะพอจะประมวลได้ดังนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 54-56) ได้กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สรุปได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเชิงสังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องพยายามจัดการท่องเที่ยวของตน โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมตลอดจนวิถีชีวิต เอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาหาความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายเท่านั้น

4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องให้การศึกษากับนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น เป็นการศึกษาที่ต้องการจะหยั่งรากลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคน

5. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นตรงที่ว่าในการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและสามารถได้รับผลประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยว

6. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากมุมมองเชิงตลาดมีจุดเน้นที่ว่า ผลลัพธ์ก็คือ การนำเที่ยวต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นการนำเที่ยวที่มีลักษณะการให้บริการครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง

7. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ ต้องการเข้ามาท่องเที่ยวหรือกลับเข้ามาเที่ยวซ้ำอีกครั้ง กิจกรรมที่บริษัทนำเที่ยวเสนอให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกินความคาดหมายของนักท่องเที่ยว

8. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยขีดหลักที่ว่า จะต้องไม่เกินขีดความสามารถในการรองรับทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรอบ

พะยอม ธรรมบุตร (2541 : 44) ได้ให้หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. Ecologically Sensitive หมายถึง จิตสำนึกหรือความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ ผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ผู้ประกอบ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพื้นที่ นักท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในส่วนต่าง ๆ ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงต้องนำส่วนประกอบ (Component) ในเรื่องความรับผิดชอบต่อจิตสำนึกเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดการ

2. Low Impact หมายถึง ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด ซึ่งตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ (Mass Tourism) ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดผลกระทบค่อนข้างสูง ดังนั้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องคำนึงถึง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ทั้งนี้รวมถึงไม่ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดใหญ่ถาวรหรือมีปริมาณค่อนข้างมาก ควรจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก มีความสะดวกสบายพอสมควร สอดคล้องผสมกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อม

3. Educational หมายถึง จะต้องมีการบริการข้อมูลข่าวสารเพื่อให้นักท่องเที่ยวให้มีความรู้แก่นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ คู่มือศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนั้นควรจัดให้มีมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ โดยจะต้องฝึกอบรมมัคคุเทศก์เฉพาะทางที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวิทยา ระบบนิเวศและธรรมชาติให้มากขึ้น

4. Local Benefit หมายถึง การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการให้บริการทางการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ผู้นำทาง รวมทั้งการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้วย

จุฑาทิพย์ เจริญลาภ และรุ่งทิพ ว่องปฏิภาณ (2545 : 21-23) ได้กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มี 2 ประการ ดังนี้

1. การสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกับความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อใช้งานในอนาคต โดยพยายามควบคุมผลกระทบทางลบให้มากที่สุด และมีการดำเนินการและกิจกรรมในขอบเขตความสามารถรองรับคือ

1.1 การจัดการตามขีดความสามารถในการรองรับทางสิ่งแวดล้อม คือ การจัดการโดยยอมให้มีจำนวนคนมากที่สุด โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

1.2 การจัดการตามขีดความสามารถในการรองรับทางการตลาด คือ ไม่ยอมให้มีจำนวนคนเพิ่มถึงระดับไปขัดขวางความสามารถของทรัพยากร เพราะหากเกินขีดความสามารถในการรองรับตลาดการท่องเที่ยวจะถึงจุดวิกฤตได้

1.3 การจัดการตามขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน คือ การจัดการตามขีดความสามารถในการรองรับจะต้องไม่เกินขีดความสามารถ เพราะจะทำให้ชุมชนรู้สึกถึงผลกระทบถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น

2. การผลักดันและสนับสนุนรูปแบบการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังนี้

2.1 การส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมกับชุมชน และการกระจายรายได้ มีสาระสำคัญ ได้แก่

2.1.1 การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำเป็นต้องมีการจัดการในเชิงระบบ

2.1.2 การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งจำเป็นต้องมีความสามารถในการสร้างกำไรเพื่อความอยู่รอดและผลประโยชน์ของชุมชน

2.1.3 การตอบสนองความต้องการให้ความเคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ

2.1.4 ศูนย์วิทยานับเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

2.1.5 กระบวนการและขอบเขตทางนิเวศวิทยาเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเพื่อการพัฒนาและการจัดการสามารถดำรงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพและชีวภาพเอาไว้

2.1.6 การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพของพืชพันธุ์และสัตว์เพราะสิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

จากทัศนะของหน่วยงานและนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งศิลปวัฒนธรรม โดยมุ่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีการศึกษาเรียนรู้ควบคู่กับทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และสามารถได้รับผลประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยว

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543 : 138 - 139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 ส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ โดยมาตรฐานเดียวกันโดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

จินตนา สุจจันท์ (2549 : 48) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกในชุมชนนั้นๆ เข้ามาร่วมกันวางแผน ปฏิบัติ และประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่เป็นการให้ข้อมูลของชาวบ้าน เพื่อประกอบการวางแผนงานเท่านั้นหรือการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปเป็นสมาชิกร่วมเสียสละเงินและแรงงานปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกกำหนดมาจากทางราชการเท่านั้น

เบอร์คเลย์ (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 8 - 15 2529 : 622) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่ผู้นำอนุญาตให้ผู้ตามเป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เป็นต้นว่า การยอมให้ผู้ตามหรือผู้บังคับบัญชาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดสภาพการทำงาน การกำหนดนโยบาย และแม้กระทั่งการเลือกตั้งผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาด้วย

พาร์รี (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 8 - 15 2529 : 623) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยการเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนในการดำเนินภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามพาร์รีมิได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในแง่ของแนวความคิดเฉยๆ หากได้ให้ความหมายแนวความคิดนี้ในลักษณะที่สามารถวัดได้ (Operationalization of Concept) กล่าวคือพาร์รีได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่สามารถวัดได้โดยอาศัยมิติ 3 มิติด้วยกัน คือ

1. วิธีการทางการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง ประเภทของกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้มีส่วนร่วมได้กระทำลงไป เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง การวิ่งเต้น และการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามโครงการ

2. ความหนักเบาของการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การหาคำตอบต่อคำถามที่ว่าใครบ้างเข้าไปมีส่วนร่วมและการเข้าไปมีส่วนร่วมและการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น บ่อยครั้งแค่ไหน

3. คุณภาพของการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การแสวงหาคำตอบต่อคำถามอย่างน้อยที่สุด 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นทำให้บังเกิดผลอะไรบ้าง และเข้าไปมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงหรือจอมปลอม

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2550 : 15) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิด สร้างสรรค์ความรู้และ ความชำนาญ สนับสนุนและติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2550 : 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนคติแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2550 : 16) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการ

สมชาย สกุลทัฬห (2550 : 17) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนมีความเป็นอิสระในการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมทรัพยากรร่วมความคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ในโครงการต่าง ๆ ที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและสนองตอบความต้องการของชุมชน

อรทัย ก๊กผล (อ้างถึงในพัชรี สิโรต และคณะ 2546 : 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนคติแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนคือการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น ในการคิดริเริ่มอันเป็น

กระบวนการขั้นต้นของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของคน และการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม

3.2 ประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

จินตนา สุจางันท์ (2549 :49) โดยได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) หมายถึง การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน โครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจน โครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษา ปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (Nongenuine Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิก หรือการร่วมเสียสละแรงงาน เงิน เป็นต้น

นอกจากแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นประเภทที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และไม่แท้จริงแล้ว ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกโดยศึกษาลักษณะของระดับการมีส่วนร่วม โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 7 ระดับ ดังนี้

1. การถูกบังคับ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ เพราะบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย เช่น ผู้เช่านาถูกเจ้าของที่ดินบังคับให้ปลูกป่า ตาม โครงการแม่บทพลังงานทดแทน มิฉะนั้นเจ้าของที่ดินจะยึดที่ดินไปให้ผู้อื่นเช่า ผู้เช่าคนนี้ก็กลายเป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้

2. การถูกล่อ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ เช่น อาจเป็นในรูปแบบของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่าง แต่เบื้องหลังจริง ๆ แล้วเป็นการหาเสียงของนักการเมืองผู้หิบบิ้น โครงการมาล่อเท่านั้น

3. การถูกชักชวน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนถูกชักชวนให้เข้าร่วมโครงการที่ถูกคิดและวางแผนจากทางราชการ แล้วถึงชักชวนให้ประชาชนร่วมมือโดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

4. การถูกสัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ผู้ที่วางแผนโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการของประชาชนโดยการประชุม และสัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาอะไรจะวางแผนแก้ปัญหาอย่างไร และปฏิบัติการอย่างไรยังอยู่ที่การตัดสินใจของทางราชการ

5. การมีโอกาเสนอความคิดเห็น การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการวางโครงการและการดำเนินการตามโครงการแต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ

6. การมีโอกาเสนอโครงการ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนมีโอกาเสนอโครงการ ราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไรจะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติในโครงการ

7. การมีโอกาตัดสินใจ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินโครงการ

Cohen and Uphoff (อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร 2543 : 139 - 140) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วยการริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

นอกจากนี้ WHO / UNICEF (อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร 2543 : 141) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับ ความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผลและประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

3. การใช้ประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

4. การได้รับประโยชน์ โดยประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมกัน

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ประเภทของการมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการประเมิน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมประเภทใด ก็เป็นการกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้เห็นคุณค่าในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อองค์กร ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความสำคัญ ได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ให้คำปรึกษา ร่วมกัน แก้ไขปัญหา อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จที่มีคุณภาพ

3.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

เจมส์ แอล. เกรย์ตัน (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, 2551 : 3) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมจะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนใช้กับการตัดสินใจในการบริหาร กล่าวคือ การตัดสินใจที่จะดำเนินการโดยหน่วยงานต่าง ๆ (และบางครั้งโดยองค์กรเอกชน) ไม่ใช้กับการตัดสินใจของผู้ที่มาจากการเลือกตั้งหรือตุลาการ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่เพียงการให้ข้อมูลแก่ประชาชนแต่เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินใจและประชาชนซึ่งต้องการมีส่วนร่วม

3. มีกระบวนการอย่างเป็นระบบของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือไม่คาดคิดมาก่อน

4. ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมได้รับผลกระทบในระดับต่าง ๆ หรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่กำลังดำเนินการอยู่

พัชรี สิโรต และคณะ (2546 : 2-3) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทางทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

2. เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้งหากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

จากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนใช้กับการตัดสินใจในการบริหาร การปฏิสัมพันธ์

ระหว่างองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินใจและประชาชนซึ่งต้องการมีส่วนร่วม มีกระบวนการอย่างเป็นระบบของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง

3.4 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

อकिन ริฟพัฒนา (2539 : 39) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ขั้นที่ 2 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

ขั้นที่ 3 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

บัณฑกร อ่อนดำ (อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543 : 140) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/สาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการตลอดจนแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ จากองค์กรภาคีพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นการประเมินว่าการที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนา ได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินอาจประเมิน แบบย่อย เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรืออาจประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

อภิญา กังสนารักษ์ (ข้อมูลออนไลน์) <http://trat.nfe.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2553 ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมกันหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการ และร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

จากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล การพัฒนาเป็นการประเมิน ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพ

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรค

4.1 ปัจจัยในการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค

นักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยในการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคไว้หลายทรรศนะ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

นิตยาพร เสมอใจ (2551 : 43) ปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร ดังนี้

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths Analysis) เป็นการวิเคราะห์ถึงข้อเด่นของธุรกิจที่เหนือกว่าคู่แข่ง เช่น ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากกว่า ราคาถูกกว่า มีช่องทางในการจัดจำหน่ายที่สามารถเข้าถึงได้มากกว่า มีโปรแกรมการโฆษณาที่สามารถดึงดูดตลาดได้ดีกว่า เป็นต้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากปัจจัยภายใน จุดแข็งเหล่านี้ธุรกิจจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดต่อไป
2. การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weaknesses Analysis) เป็นการวิเคราะห์ถึงปัญหาหรือข้อด้อยของธุรกิจที่ก่อให้เกิดจุดอ่อนที่คู่แข่งจะได้เปรียบ เช่น ช่องทางการจัดจำหน่ายน้อย การส่งเสริม

การขายต่ำ พนักงานไม่มีความกระตือรือร้น หรือมีปัญหาด้านการเงิน เป็นต้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากปัจจัยภายใน โดยต้องนำจุดอ่อนต่าง ๆ ไปแก้ไขปรับปรุง เพื่อไม่ให้คู่แข่งสามารถได้เปรียบจากจุดอ่อนเหล่านั้นได้

3. การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities Analysis) เป็นข้อได้เปรียบที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ที่ธุรกิจสามารถสร้างโอกาสให้แก่ตนเองได้ ทำให้มีศักยภาพเหนือกว่าคู่แข่ง ซึ่งข้อได้เปรียบดังกล่าวนี้ อาจเกิดจากคู่แข่งรายใหม่เข้าสู่ธุรกิจได้ยาก ประชากรในส่วนที่เอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจมีเพิ่มขึ้น เทคโนโลยีพัฒนาขึ้น เป็นต้น

4. การวิเคราะห์อุปสรรค (Threats Analysis) เป็นปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงรสนิยมของตลาด คู่แข่งขันค้นพบนวัตกรรมใหม่ในการผลิต เศรษฐกิจตกต่ำ เทคโนโลยีล้าสมัยเกิดไป วัฒนธรรมการบริโภคเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางลดจุดอ่อนและสร้างจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ อันจะเป็นเกราะป้องกันผลกระทบที่เกิดจากอุปสรรคเหล่านั้นได้

คณีย์ เทียนพุด (2544 : 121) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์กลยุทธ์และทิศทางทางการตลาด ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง - จุดอ่อน (Strengths & Weaknesses) ทรัพยากรภายในองค์กร ความเชี่ยวชาญ และความสามารถหลักอะไรของธุรกิจที่จะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับธุรกิจในอนาคต ซึ่งจะเปิดให้เกิดโอกาสสำหรับธุรกิจในการวางแผนกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในจุดอ่อนและกลยุทธ์เสริมจุดแข็ง

2. การวิเคราะห์โอกาส - อุปสรรค (Opportunities & Threats) เป็นการพิจารณาถึงปัจจัยภายนอกที่เป็นแรงขับเคลื่อนที่จะทำให้ธุรกิจแตกต่างไปจากธุรกิจอื่น โดยปกติจะพิจารณาเกี่ยวกับลูกค้า หุ้นส่วนธุรกิจ คู่แข่งขันและพันธมิตรธุรกิจ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่มีผลต่อธุรกิจ

ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2551 : 23-24) การวิเคราะห์ มีปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณา ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน (Internal Factors)

1.1 จุดแข็ง (Strengths) เป็นการค้นหาจุดเด่น จุดแข็ง หรือข้อได้เปรียบที่องค์กรมี เมื่อเทียบกับองค์กรในธุรกิจเดียวกันว่ามีอะไรบ้าง และมีมากน้อยเพียงใด

1.2 จุดอ่อน (Weaknesses) เป็นการค้นหาจุดด้อย ข้อจำกัด สิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์ หรือยังเป็นปัญหาในการบริหารงานอยู่ว่ามีอะไรบ้าง สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อการเดินทางไปสู่เป้าหมายขององค์กรหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

2. ปัจจัยภายนอก (External Factors)

2.1 โอกาส (Opportunities) เป็นการมองออกไปภายนอกองค์กรทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อดูว่ามีอะไรบ้างที่กำลังเปลี่ยนแปลงหรือมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นผลดีในการสร้างโอกาสในกับองค์กรของเราเดินทางไปสู่เป้าหมายได้ง่ายขึ้น หรือเร็วขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

2.2 อุปสรรค (Threats) เป็นการมองออกไปภายนอกองค์กรทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อดูว่ามีอะไรบ้างที่กำลังเปลี่ยนแปลง หรือมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะสร้างผลกระทบในเชิงลบ หรือเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเดินทางไปสู่เป้าหมายขององค์กรด้านใดบ้าง มากน้อยเพียงใด

จากทฤษฎีของนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ พอจะสรุปได้ว่า การวิเคราะห์นั้นจะต้องพิจารณาจาก 2 ปัจจัย โดยวิเคราะห์จุดแข็ง – จุดอ่อนจากปัจจัยภายใน และวิเคราะห์โอกาส - อุปสรรคจากปัจจัยภายนอก เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางขององค์กร ตลอดจนเป็นการสร้างความมั่นใจต่อประสิทธิภาพของระบบการทำงานภายในองค์กรอีกด้วย

4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์

มีนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการวิเคราะห์ SWOT ไว้หลายลักษณะพอจะสรุปได้ดังนี้

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2549 : 173-174) การวิเคราะห์ SWOT สามารถทำได้ดังนี้

1. จุดแข็ง (Strengths) โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

- 1.1 ธุรกิจมีความได้เปรียบในการแข่งขันด้านใด
- 1.2 ธุรกิจมีจุดยืน หรือความแข็งแกร่งในด้านใด
- 1.3 ธุรกิจมีทรัพยากรมากน้อยเพียงใด มีข้อจำกัดหรือไม่

2. จุดอ่อน (Weaknesses) โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

- 2.1 ธุรกิจควรดำเนินการปรับปรุงการทำงานในด้านใด
- 2.2 ธุรกิจมีจุดอ่อนด้านใด เช่น ขาดกำลังคนที่มีทักษะและระดับความสามารถ ขาดทรัพยากร มีข้อจำกัดด้านเงินทุน เป็นต้น

2.3 ธุรกิจควรหลีกเลี่ยงการแข่งขันในตลาดส่วนไหน

3. โอกาส (Opportunities) โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

- 3.1 ส่วนตลาดที่สำคัญ และความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมเข้าสู่ตลาดดังกล่าว
- 3.2 กลุ่มลูกค้าในอนาคตที่เป็นไปได้คือใครบ้าง
- 3.3 การเปลี่ยนแปลงในกฎข้อบังคับ นโยบายต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ

3.4 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่จะเพิ่มระดับความสามารถในการแข่งขันให้ก้าวหน้าเทียบเท่า หรือดีกว่าคู่แข่ง

4. อุปสรรค หรือภาวะคุกคาม (Threats) โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

4.1 อุปสรรค หรือข้อจำกัดที่เกิดขึ้นกับธุรกิจมีอะไรบ้าง

4.2 คู่แข่งในปัจจุบัน และอนาคตเป็นใคร

4.3 ปัญหาในการเข้าถึงตลาดและกลุ่มลูกค้าเป้าหมายคือใคร

4.4 ปัญหาทางการเงิน เช่น ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน ธุรกิจขาดสภาพคล่อง

4.5 ธุรกิจขาดความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2551 : 26-32) การดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ SWOT มีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ปัจจัยภายใน

1.1 กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน โดยวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร จึงควรกำหนดปัจจัยและประเด็นในการวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่ามีอะไรบ้าง เช่น แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้ เป็นต้น

1.2 ดำเนินการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งในแต่ละด้าน โดยอาจจะเริ่มจากการให้แต่ละหน่วยงานนำปัจจัยที่กำหนดไว้ไปทำการวิเคราะห์ก่อน แล้วค่อยนำมารวมเป็นภาพรวมขององค์กรอีกครั้ง และควรให้ทุกหน่วยงานวิเคราะห์ในทุกประเด็น เนื่องจากจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วนมากขึ้น

1.3 สรุปภาพรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน เมื่อทุกหน่วยงานวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ให้นำผลการวิเคราะห์มารวบรวมเป็นภาพรวมขององค์กร เพื่อจะได้จัดกลุ่มข้อมูลให้ชัดเจนมากขึ้น

2. การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

2.1 กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกควรมอบหมายให้เฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงดำเนินการ เช่น ฝ่ายพัฒนาธุรกิจ ฝ่ายวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งสามารถมอบหมายให้หน่วยงานเหล่านี้เป็นผู้รับผิดชอบในการวิเคราะห์ ปัจจัยภายนอกมีประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาดังนี้

2.1.1 ด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจากแนวโน้มการเติบโตของเศรษฐกิจ ข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนแนวโน้มการเคลื่อนไหวของแหล่งเงินทุนและกองทุนต่าง ๆ

2.1.2 ด้านการเมือง โดยพิจารณาจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการเมืองระหว่างประเทศ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระดับประเทศ

2.1.3 ด้านสังคม โดยพิจารณาจากแนวโน้มการเติบโตของประชากรโลก ค่านิยมของคนในสังคม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของประชากร

2.1.4 ด้านเทคโนโลยี โดยพิจารณาจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี แนวโน้มราคา หรือต้นทุนของเทคโนโลยี ตลอดจนความแพร่หลายของเทคโนโลยี

2.2 ดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก โดยดูแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจากประเด็นที่ได้กำหนด ว่าผลของการเปลี่ยนแปลงนั้นจะส่งผลกระทบต่อองค์กรหรือไม่ ถ้าส่งผลกระทบในเชิงบวก ก็ถือว่าเป็นโอกาสขององค์กร ถ้าส่งผลกระทบในเชิงลบ ก็ถือเป็นภัยคุกคามหรือเป็นปัญหาอุปสรรคต่อองค์กร ดังนั้นจึงควรวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์ต่อไปได้ง่ายขึ้น

2.3 สรุปภาพรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกทั้งสภาพแวดล้อมทั่วไปและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจแล้ว ก็นำมาสรุปเพื่อให้เห็นภาพรวมว่าปัจจัยภายนอกเป็นโอกาสหรือภัยคุกคามมากกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลร่วมกับผลการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง และนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารต่อไป

ขั้นตอนในการดำเนินการวิเคราะห์ SWOT (ข้อมูลออนไลน์) <http://www.idis.ru.ac.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2553 ได้กล่าวถึงขั้นตอนว่าการวิเคราะห์ SWOT นั้นจะต้องวิเคราะห์ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กร เป็นการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กรในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร รวมถึงพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กรเพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และกลยุทธ์ก่อนหน้านี้ด้วย

1.1 จุดแข็งขององค์กร (Strengths) เป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในขององค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กร ที่องค์กรสามารถนำมาใช้พัฒนาองค์กรได้

1.2 จุดอ่อนขององค์กร (Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในขององค์กรที่เป็นจุดด้อย หรือข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือขจัดให้หมดไป

2. การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการค้นหาโอกาสและอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กร

2.1 โอกาสทางสภาพแวดล้อม (Opportunities) วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่สามารถส่งผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินงานขององค์กร

2.2 อุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (Threats) วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อทางลบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อองค์กร ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องหลีกเลี่ยง หรือสร้างความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญต่อผลกระทบดังกล่าว

3. ระบุสถานการณ์จากการประเมินสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปองค์กรจะอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบ ดังนี้

3.1 จุดแข็ง - โอกาส เป็นสถานการณ์ที่ถึงปรารถนาที่สุด ดังนั้นองค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก เพื่อดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาเสริมสร้างและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

3.2 จุดอ่อน - ภัยอุปสรรค เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ดังนั้นองค์กรควรตั้งรับหรือป้องกันตัว เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรสูญเสียน้อยที่สุด

3.3 จุดอ่อน - โอกาส เป็นสถานการณ์ที่องค์กรมีโอกาที่เป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขัน แต่เป็นปัญหาอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนอยู่ ดังนั้นควรต้องแก้ไขจุดอ่อนภายในให้พร้อมที่จะฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้

3.4 จุดแข็ง - อุปสรรค เป็นสถานการณ์ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน แต่องค์กรมีข้อได้เปรียบที่เป็นจุดแข็ง ดังนั้นองค์กรควรใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่น ๆ แทน

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ SWOT จากนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ พอจะสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ปัจจัยทั้ง 4 ด้านดังกล่าว ใช้ในการกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ เนื่องจากจะทำให้ทราบสถานการณ์ที่มีผลต่อธุรกิจ ซึ่งจะชี้ให้เห็นจุดอ่อนที่อาจทำให้ธุรกิจไม่สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนโอกาสการนำเทคโนโลยีมาปรับปรุงพัฒนาสินค้าและบริการให้ตรงต่อความต้องการของลูกค้า อีกทั้งยังเป็นการปรับปรุงธุรกิจอย่างต่อเนื่อง

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

สำนักงานอำเภอสังขละบุรี (ข้อมูลออนไลน์)

<http://www.sathingphrask.go.th/index.php?cmd=history> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2554 ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอสังขละบุรี ไว้ดังต่อไปนี้

5.1 ประวัติอำเภอ

ความเป็นมา ตามหลักฐานหนังสือประชุมพงศาวดาร กล่าวว่าอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา คือเมืองพัทลุงเก่าซึ่งสันนิษฐานจากโบราณสถาน โบราณวัตถุ ได้แก่ ซากกำแพงเมือง คูเมือง บริเวณที่ตั้งโรงเรียนในเมืองปัจจุบัน โดยถูกข้าศึกโจมตี 2 ครั้ง จากกองทัพมลายู สมัยกรุง

ศรีอยุธยาจนไม่สามารถบูรณะได้ ทิ้งร้างไว้จนกระทั่งถึง พ.ศ.2437 จึงยกฐานะเป็นอำเภอปละท่า มีอาณาเขตครอบคลุมถึงอำเภอ ระโนด (ขณะนั้นเป็นกิ่งอำเภอ) แต่เมื่อราว พ.ศ. 2460 ได้มีผู้ ลอบวางเพลิงที่ว่าการอำเภอปละท่า กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ อุปราชปักษ์ใต้ เห็นว่าการคมนาคม ไม่สะดวก จึงยุบอำเภอปละท่า เป็นกิ่งอำเภอปละท่า ขึ้นกับอำเภอเมืองสงขลา และได้เปลี่ยนชื่อ เป็นกิ่งอำเภอจะทิ้งพระ เมื่อ พ.ศ. 2467 ได้รับอาณาเขตทิศเหนือมาอยู่ที่ตำบลชุมพล และทิศใต้ ติดต่อเขตอำเภอเมืองสงขลา (อำเภอสิงหนครปัจจุบัน) ต่อมาเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2490 ทาง ราชการได้ยกฐานะกิ่งอำเภอจะทิ้งพระขึ้นเป็นอำเภอจะทิ้งพระ และเมื่อ พ.ศ. 2504 สมัยนายพจน์ อินทวิชัย เป็นนายอำเภอจะทิ้งพระ ได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอจะทิ้งพระ เป็นอำเภอสทิงพระ จนถึง ปัจจุบัน

5.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ที่ตั้งอำเภอสทิงพระ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ห่างจาก จังหวัด ประมาณ 53 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 75,000 ไร่ หรือ 120 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับอ่าวไทย
 ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบางเขียด ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัด สงขลา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับทะเลสาบสงขลา

5.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์และลักษณะภูมิอากาศ

5.3.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

อำเภอสทิงพระ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบต่ำ มีทะเลขนานทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านทิศตะวันออก เป็นอ่าวไทย ทิศตะวันตกเป็นทะเลสาบ ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว เหมาะแก่การทำนา มี เนินเขาเล็ก 4 เนินเขา คือ เขาวัดพะโคะ เขาบ้านคลองฉนวน เขาน้อย เขาผี ตำบลชุมพล มีเกาะใน ทะเลสาบสองเกาะ คือ เกาะบรรทม และเกาะคำเหยง มีลำคลองหลักอยู่หนึ่งสาย คือ คลองพลเอก อาทิตย์ เป็นคลองขุดยาวประมาณ 40 กิโลเมตร กว้าง 8.10 เมตร

5.3.2 ลักษณะทางภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุม มี 2 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม - เดือนพฤษภาคม
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคม – ต้นเดือนมกราคม

5.4 ด้านการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งการปกครองออกเป็นทั้งหมด 11 ตำบล 79 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ตำบลจะทิ้งพระ มี 7 หมู่บ้าน	7. ตำบลคูขุด มี 9 หมู่บ้าน
2. ตำบลกระดางา มี 7 หมู่บ้าน	8. ตำบลท่าหิน มี 9 หมู่บ้าน
3. ตำบลสนามชัย มี 5 หมู่บ้าน	9. ตำบลวัดจันทร์ มี 6 หมู่บ้าน
4. ตำบลดีหลวง มี 8 หมู่บ้าน	10. ตำบลบ่อแดง มี 6 หมู่บ้าน
5. ตำบลชุมพล มี 7 หมู่บ้าน	11. ตำบลบ่อदान มี 6 หมู่บ้าน
6. ตำบลคลองรี มี 9 หมู่บ้าน	

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

-จำนวนเทศบาลตำบล 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลทิ้งพระ

-จำนวน อบต. 11 แห่ง ได้แก่

1. องค์การบริหารส่วนตำบลจะทิ้งพระ
2. องค์การบริหารส่วนตำบลกระดางา
3. องค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย
4. องค์การบริหารส่วนตำบลดีหลวง
5. องค์การบริหารส่วนตำบลชุมพล
6. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี
7. องค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด
8. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน
9. องค์การบริหารส่วนตำบลวัดจันทร์
10. องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแดง
11. องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อदान

5.5 สภาพเศรษฐกิจ

5.5.1 เศรษฐกิจ - อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน

-พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าว มะพร้าว มะม่วง กุ้ง ตาลโตนด

-สัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ คือ โค กระบือ แพะ สุกร เป็ด ไก่

5.5.2 อุตสาหกรรม

-อำเภอสิงพระ ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เหมือนอำเภออื่น ๆ มีเพียงอุตสาหกรรมเล็ก ๆ ภายในครัวเรือน เช่น การผลิตน้ำตาลสด น้ำส้มสายชู การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และโรงสีข้าว

5.7 วิถีโหนด นา เล

วิถีโหนด นา เล (ข้อมูลออนไลน์) <http://www.yourhealthyguide.com/travel/tn-satingpra.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2554 ได้กล่าวถึงวิถีโหนด นา เล ไว้ว่า จังหวัดสงขลาถือเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีการดำรงวิถีพื้นบ้านที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะวิถีชีวิตชุมชน คาบสมุทรสทิงพระ ที่เป็นผืนแผ่นดินอันน่ามหัศจรรย์ เพราะแต่เดิมเป็นเกาะ 2 เกาะ แต่ด้วยเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ทำให้พื้นที่เกาะทั้ง 2 เคลื่อนเข้ามาติดกันกลายเป็นคาบสมุทร ซึ่งประกอบด้วย 4 อำเภอ คือ อำเภอสทิงพระ สิงหนคร ระโนด และกระแสสินธุ์ ตั้งอยู่ระหว่างทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา

สำหรับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในคาบสมุทรสทิงพระของอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรมอันดีงามเกี่ยวข้องกับตาลโตนด การทำนา และการทำประมง โดยเฉพาะตาลโตนดที่นี่ นับเป็นแหล่งที่มีต้นตาลโตนดมากที่สุดในประเทศไทย นำมาซึ่งอาชีพที่หลากหลาย ในขณะที่การทำประมงก็เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่ชาวสทิงพระดำรงวิถีมาช้านาน เนื่องจากทะเลสาบสงขลาอุดมไปด้วยทรัพยากรทางทะเลมากมาย ทั้งกุ้ง หอย ปู และปลาที่อุดมสมบูรณ์มาก อีกทั้งทะเลสาบสงขลามีความสวยงาม จนได้รับการยกให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวขึ้นชื่อแห่งดินแดนด้ามขวาน

ด้วยเหตุนี้จึงมีการ (นำร่อง) จัดทำกิจกรรมท่องเที่ยววิถีโหนด นา เล ขึ้น ในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอสทิงพระ ประกอบด้วย ตำบลท่าหิน ตำบลคูขุด และตำบลคลองรี ซึ่งนำเสนอ กิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย

วิถีโหนด เป็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับตาลโหนด ประกอบด้วยการขึ้นตาลโตนด เาะลูกตาล ลูกตาลเชื่อม การทำน้ำผึ้งแว่น น้ำผึ้งเหลว การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด และการเพาะลูกโหนด

วิถีนา วิถีชีวิตการทำนา อาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน บนคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งการทำนาจะสลับกับอาชีพตาลโตนด บางบ้านเมื่อหมดหน้าตาลโตนด ก็จะมาประกอบอาชีพทำนา

วิถีเล วิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง เช่น การทำไอ้-ส้ม การทำกุ้งส้ม ปลาแห้ง ปลาต้มน้ำผึ้ง เป็นต้น

โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวจะเป็นการเปิด ให้สัมผัสประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ร่วมกับกลุ่มชาวบ้าน เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา นับเนื่องแต่บรรพบุรุษ และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง อาทิ การเรียนรู้การขึ้นต้นตาล การเกี่ยวน้ำตาล การร่วมหว่าน ไถ ดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว และออกเรือหาปลาสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการและนอกจากการสัมผัสการเรียนรู้ วิถีโหนด นา เล แล้ว ในละแวกนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่สำคัญและน่าสนใจก็คือ

เส้นทางตามรอยหลวงพ่อทวด ประกอบด้วย สำนักสงฆ์วัดต้นเลียบ สถานที่ฝังรกรงของหลวงพ่อทวด, วัดดีหลวง สถานที่บรรพชาของหลวงพ่อทวด, วัดสีหยัง สถานที่ศึกษาพระธรรมวินัย, วัดพะโคะ สถานที่จำพรรษาของสมเด็จพระเจ้าพะโคะ เป็นต้น

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พุทธชาติ ละอองมณี (2544 : บทคัดย่อ) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาไว้ 2 ประเด็นคือ สภาพการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว การศึกษาสรุปได้ดังนี้

สภาพการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา มี 3 ด้านดังนี้ ด้านนักท่องเที่ยว คือ ลักษณะของนักท่องเที่ยว การขยายตัวของนักท่องเที่ยว กิจกรรมของนักท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรและสินค้าท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโคกนาซาง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา และแหลมสมิหลา และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนา ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรม คือ ประเพณีลากพระและตักบาตรเทโว และสวนสัตว์สงขลา ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก คือ การคมนาคมขนส่ง การบริการด้านที่พัก

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา มี 3 ด้านดังนี้ ด้านทั่ว ๆ ไปมีหลายแนวทาง เช่น เน้นการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติผสมผสานกับด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านทรัพยากรและสินค้าท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีความงดงามทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การปรับปรุงเส้นทาง การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของบุคลากรด้านบริการนำเที่ยว เป็นต้น

สุทรธรรณ์ จุณณศักดิ์ศรี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ศึกษาเฉพาะกรณีหาดราไวย์ ชุมชนตำบลชอนคลาน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล ความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาความต้องการ การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามผล

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หรือมีภารกิจหน้าที่ในการปฏิบัติงานอยู่ในตำบลขอนแก่น ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่ม หัวหน้าครอบครัว ผู้นำศาสนา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษา กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ และกลุ่มเยาวชน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากภาคสนาม การจัดอบรม และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น การศึกษาดูงาน การถ่ายภาพประกอบ และสังเกตพฤติกรรมและเสนอผลการวิจัยแบบพรรณานาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและความต้องการ ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านวิชาการในการจัดการ ทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนา จึงมีความต้องการให้พัฒนาประชาชนด้านความรู้ความเข้าใจและสร้างความตระหนักให้กับประชาชนให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนของตน ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ต้องการให้ประชาชนเข้ามาร่วมวางแผนกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมกับองค์ภาครัฐ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ประชาชนมีความเห็นว่าพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินการใน ทุกเรื่องในลักษณะคณะกรรมการในการพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ประชาชนขอเป็นผู้ติดตามและประเมินผลพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะต่างๆ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะควรมีหน่วยงานระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดสตูล และองค์กรบริหารส่วนตำบลขอนแก่น กำหนดนโยบาย ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยอาศัยการประสานแผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้โดยการนำผลการศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไปศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป

สุภาพร รัตนตรัย (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาศักยภาพและแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะขอย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างศึกษา 3 กลุ่ม ประกอบด้วย คณะทำงานบริหารองค์การส่วนตำบล เกาะขอย กลุ่มผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกรเกาะขอยที่ทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีเครื่องมือในการวิจัยคือ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อคำถามสำหรับการประชุมและสนทนากลุ่ม และแผนที่ตำบลเกาะขอย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาสภาพพื้นที่ การประชุมและสนทนากลุ่ม จากนั้นทำการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกาะขอยโดยรวมมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมีในระดับสูง เนื่องจากมีถึง 10

จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การตลาดการท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีสินค้าจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นผลไม้และผ้าทอคุณภาพดี มีความโดดเด่น แต่การแปรรูปและการส่งเสริมการตลาดยังมีน้อย โครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะมีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ โดยรถขนาดใหญ่เดินทางไม่สะดวก ไม่มีรถบริการนักท่องเที่ยว ที่จอดรถและโทรศัพท์บริเวณจุดท่องเที่ยว องค์การบริหารมีศักยภาพในระดับค่อนข้างสูง โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการมีความร่วมมือกับเกษตรกรในพื้นที่และองค์กรภายนอก

แนวทางในการพัฒนาจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกาะยอขึ้นอยู่กับเจ้าของจุดท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยมีความต้องการที่จะพัฒนาทั้งสินค้าและบริการ มีแนวคิดที่จะพัฒนาจุดท่องเที่ยวแห่งใหม่โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีโครงการพัฒนาถนนและป้ายเพื่อการท่องเที่ยว มีการพัฒนาด้านไฟฟ้าและการจัดการขยะ โดยเน้นเพิ่มความร่วมมือกันของสมาชิกในกลุ่ม ประสานความร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนและองค์กรภายนอก

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ เร่งพัฒนาถนน เพิ่มการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การของบพัฒนาจากภาครัฐ โดยจะต้องสอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตชุมชน และควรให้สถาบันทักษิณคดีศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในระดับนโยบายรัฐควรสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนา การประชาสัมพันธ์ การกำหนดปีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและส่งเสริมความร่วมมือกันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สุรางรัตน์ ช่วยวงศ์ญาติ (2547 : บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความรู้ ทักษะคติ ของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 3) ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพส่วนบุคคล ความรู้ และทัศนคติของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 4) ปัญหาความต้องการ และข้อเสนอแนะของชุมชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ ผู้ประกอบการค้าภายในบริเวณหาดบางแสน 2 และประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบพื้นที่หาดบางแสน 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 16 คน ผู้ประกอบการค้าภายในบริเวณหาดบางแสน 2 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 50 คน และประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบพื้นที่หาดบางแสน 2 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 100 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 166 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire)

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ One – way ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า

1) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีความรู้ต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากที่สุดในเรื่องการท่องเที่ยวคือกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ การท่องเที่ยวในท้องถิ่นช่วยสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น การท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นการท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบหลักในการท่องเที่ยว การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องมีการควบคุมดูแลรักษา จัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมไว้มากที่สุด ต้องมีการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน และการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

2) ผู้ประกอบการค้า มีความรู้ต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากที่สุดในเรื่อง การท่องเที่ยวคือ กิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ต้องมีการควบคุม ดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมไว้มากที่สุด และการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ต้องมีการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน

3) ประชาชน มีความรู้ต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากที่สุดในเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องมีการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน

4) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการค้า และประชาชน โดยรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับมาก โดยมีทัศนคติว่า อนาคต ควรรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของประชาชนเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้บริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น แต่ยังมีทัศนคติว่าการจัดการการท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของ อนาคต เท่านั้น

5) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ด้านการวางแผน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ประกอบการค้ามีส่วนร่วมมากที่สุดในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวบริเวณหาด บางแสน 2 ด้านการตัดสินใจ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ประกอบการค้ามีส่วนร่วมมากที่สุดในการร่วมประชุมหารือกับ อนาคต. เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณหาดบางแสน 2 ด้านการดำเนินการ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมมากที่สุดในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเชิญชวน

ให้ นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชม ผู้ประกอบการค้า มีส่วนร่วมมากที่สุดในการเข้าร่วมกิจกรรม อนุรักษ์รักษาความสะอาด ความสวยงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ส่วนประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในทุกด้าน

6) ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ประชาชน ที่มีเพศ อายุ ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7) ปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น มีปัญหามากที่สุดในเรื่อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร้านอาหาร ซึ่งมีรูปแบบการก่อสร้างไม่เป็นมาตรฐาน เดียวกันและไม่คงทนถาวร มีการเคลื่อนย้ายตามระดับน้ำขึ้น – ลง มีการสร้างร้านอาหารล่องลำไปในน้ำและบริเวณหาดทำให้ไม่มีพื้นที่เล่นน้ำและพักผ่อน มีปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากขยะ น้ำเน่าเสีย เศษอาหาร และสิ่งปฏิกูลที่ทิ้งลงไปในน้ำและบริเวณหาด ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรเข้าไปดูแล จัดการปัญหาเหล่านี้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบหาดบางแสน 2 เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวหาดบางแสน 2 และควรมีการส่งเสริมและพัฒนาให้หาดบางแสน 2 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับประเทศต่อไป

บทที่ 3

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนดนาเล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 ชุด เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

3.1 ตำราจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การสำรวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งปรากฏผลตามรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 7 ประเด็น ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน บ้านพักอาศัย ซึ่งปรากฏผลดังนี้

1.เพศ

ตาราง 1 เพศ

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
-เพศชาย	17	34
-เพศหญิง	33	66
รวม	50	100

จากตารางที่ 1 ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 66 รองลงมาเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 34 ซึ่งเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

2.อายุ

ตาราง 2 อายุ

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
-อายุ 20 – 29 ปี	7	14
-อายุ 30 –39 ปี	8	16
-อายุ 40 – 49 ปี	16	32
-อายุ 50 – 59 ปี	12	24
-อายุ 60 ปีขึ้นไป	7	14
รวม	50	100

จากตารางที่ 2 ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 40 – 49 ปีคิดเป็นร้อยละ 32 รองลงมามีช่วงอายุ 50 – 59 ปีคิดเป็นร้อยละ 24 ช่วงอายุ 30 –39 ปีคิดเป็นร้อยละ 16 ช่วงอายุ 20 – 29 ปีและอายุ 60 ปีขึ้นไปในสัดส่วนที่เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 14 ตามลำดับ

3.ระดับการศึกษา

ตาราง 3 ระดับการศึกษา

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
-ไม่ได้รับการศึกษา	2	4
-ระดับประถมศึกษา	28	56
-ระดับมัธยมศึกษา	10	20
-ระดับอนุปริญญา/ ปวส.	4	8
-ระดับปริญญาตรี	6	12
รวม	50	100

จากตารางที่ 3 ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาในระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 20 ระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 12 ระดับอนุปริญญา/ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 8 และไม่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 4 ตามลำดับ

4.อาชีพ

ตาราง 4 อาชีพหลัก

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
-รับจ้างทั่วไป	9	18
-เกษตรกร	20	40
-ธุรกิจส่วนตัว	7	14
-แม่บ้าน	6	12
-รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4	8
-พนักงานบริษัท	1	2
-อื่น ๆ เช่น นักศึกษา	3	6
รวม	50	100

จากตารางที่ 4 ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 18 อาชีพธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 14 อาชีพแม่บ้านคิดเป็นร้อยละ 12 อาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 8 อาชีพอื่น ๆ เช่น นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 6 และอาชีพพนักงานบริษัทคิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ

5.รายได้ต่อเดือน

ตาราง 5 รายได้ต่อเดือน

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
-ต่ำกว่า 5,000 บาท	17	34
-5,001 – 10,000 บาท	26	52
-10,001 – 15,000 บาท	5	10
-15,001 – 20,000 บาท	1	2
-20,001 บาทขึ้นไป	1	2
รวม	50	100

จากตารางที่ 5 ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมาคือรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34 รายได้ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10 รายได้ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาทและรายได้ 20,001 บาทขึ้นไปในสัดส่วนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ

6.ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตาราง 6 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
-ระยะเวลาต่ำกว่า 3 ปี	1	2
-ระยะเวลา 3 – 5 ปี	3	6
-ระยะเวลา 6 – 8 ปี	4	8
-ระยะเวลา 9 – 12 ปี	7	14
-ระยะเวลา 12 ปีขึ้นไป	35	70
รวม	50	100

จากตารางที่ 6 ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนระยะเวลา 12 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาคือระยะเวลา 9 – 12 ปี คิดเป็นร้อยละ 14 ระยะเวลา 6 – 8 ปีคิดเป็นร้อยละ 8 ระยะเวลา 3 – 5 ปีคิดเป็นร้อยละ 6 และระยะเวลาต่ำกว่า 3 ปีคิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ

7. บ้านพักอาศัย

ตาราง 7 บ้านพักอาศัย

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
-บ้านพักตนเอง	32	64
-บ้านบิดา – มารดา	16	32
-บ้านญาติ	1	2
-บ้านเช่า	1	2
รวม	50	100

จากตารางที่ 7 ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีบ้านพักอาศัยเป็นบ้านพักตนเอง คิดเป็นร้อยละ 64 รองลงมาคือบ้านบิดา – มารดา คิดเป็นร้อยละ 32 บ้านญาติและบ้านเช่าใน สัดส่วนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา พบว่าทั้งสามพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม มีระบบนิเวศชายฝั่งที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ซึ่งประกอบด้วย น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อย เหมาะแก่การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นปัจจัยหลักก่อให้เกิดเป็นสังคมวัฒนธรรมเกษตรกรรม มีการทำนา การทำประมงพื้นบ้านและการขึ้นต้นตาลโตนด ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่รวบรวมวิถีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของคนทางภาคใต้ไว้ได้อย่างสมบูรณ์ (สัมภาษณ์ พูนทรัพย์ ศรีชู ฝ่ายประสานงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลท่าหิน)

ซึ่งการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็น การศึกษาออกเป็น 4 ประเด็น คือ มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน และภาวะผู้นำ ซึ่งปรากฏผลดังนี้

ตาราง 8 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
-มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.76	1.23	ปานกลาง
-การมีส่วนร่วมของชุมชน	2.69	1.17	ปานกลาง
-การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน	2.67	1.09	ปานกลาง
-ภาวะผู้นำ	2.65	1.11	ปานกลาง
รวม	2.69	1.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$) หากพิจารณา รายละเอียดพบว่า วัฒนวิถิชุมชน “โหนด นา เล” มีปัญหาและอุปสรรคด้านมิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 2.76$) รองลงมาคือการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ($\bar{X} = 2.67$) การมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X} = 2.69$) และภาวะผู้นำ ($\bar{X} = 2.65$) ตามลำดับ โดยสามารถแยกรายละเอียดในการนำเสนอตามประเด็นการศึกษาทั้ง 4 ประเด็น ดังนี้

ตาราง 9 มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
-ชุมชนมีวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	2.84	1.33	ปานกลาง
-ชุมชนมีทรัพยากรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	2.77	1.26	ปานกลาง
-ชุมชนมีเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางภายในชุมชนสะดวก ไม่ยุ่งยากและปลอดภัย	2.81	1.33	ปานกลาง
-ชุมชนมีป้ายและสัญลักษณ์บอกเส้นทางที่เข้าใจง่าย ชัดเจน	2.65	1.14	ปานกลาง
-ชุมชนมีลักษณะที่ตั้งของชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้	2.76	1.12	ปานกลาง
-ชุมชนมีศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาในอนาคต	2.70	1.21	ปานกลาง
รวม	2.76	1.23	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านมิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่า ชุมชนมีวิถีชีวิต “โหนด นา เล” มีความเป็นธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ($\bar{X} = 2.84$) ระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ชุมชนมีเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางภายในชุมชนสะดวก ไม่ยุ่งยากและปลอดภัย ($\bar{X} = 2.81$) ชุมชนมีทรัพยากรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ($\bar{X} = 2.77$) ชุมชนมีลักษณะที่ตั้งของชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ ($\bar{X} = 2.76$) ชุมชนมีศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาในอนาคต ($\bar{X} = 2.70$) และชุมชนมีป้ายและสัญลักษณ์บอกเส้นทางที่เข้าใจง่าย ชัดเจน ($\bar{X} = 2.65$) ตามลำดับ

ตาราง 10 การมีส่วนร่วมของชุมชน

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
-ชุมชนมีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน อยู่เสมอ	2.79	1.14	ปานกลาง
-ชุมชนมีการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกใน การรองรับนักท่องเที่ยว	2.69	1.16	ปานกลาง
-ชุมชนมีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการ รองรับได้ของพื้นที่ในชุมชน	2.67	1.09	ปานกลาง
-ชุมชนมีการคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการแก่ นักท่องเที่ยว /ผู้มาเยือน	2.76	1.15	ปานกลาง
-ชุมชนมีการจัดการด้านความปลอดภัยในชุมชน	2.65	1.28	ปานกลาง
-ชุมชนมีการสร้างมาตรการเฝ้าระวัง และป้องกัน ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรม	2.71	1.16	ปานกลาง
-ชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน หรือ กิจกรรมประจำวันของชุมชนซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ของคนในชุมชน	2.74	1.18	ปานกลาง
-ชุมชนมีการรวมกลุ่มของชุมชนในการจัดการใน รูปแบบของชมรม โดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม / ชมรม	2.61	1.16	ปานกลาง
-ชุมชนมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2.69	1.17	ปานกลาง
-ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการ บริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2.55	1.07	ปานกลาง
-ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไข ปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2.79	1.27	ปานกลาง
-ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการ บริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2.68	1.19	ปานกลาง
รวม	2.69	1.17	ปานกลาง

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่า ทัศนวิสัยชุมชน “โหนด นา เล” มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่เสมอและมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวระดับมากที่สุดในส่วนที่เท่ากัน ($\bar{X} = 2.79$) รองลงมาคือชุมชนมีการคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน ($\bar{X} = 2.76$) ชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน หรือกิจกรรมประจำวันของชุมชนซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน ($\bar{X} = 2.74$) ชุมชนมีการสร้างมาตรการเฝ้าระวัง และป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 2.71$) ชุมชนมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กันในการรองรับนักท่องเที่ยว และชุมชนมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในส่วนที่เท่ากัน ($\bar{X} = 2.69$) ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการบริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.68$) ชุมชนมีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ในชุมชน ($\bar{X} = 2.67$) ชุมชนมีการจัดการด้านความปลอดภัยในชุมชน ($\bar{X} = 2.65$) ชุมชนมีการรวมกลุ่มของชุมชนในการจัดการในรูปแบบของชมรมโดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม/ชมรม ($\bar{X} = 2.61$) และชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.55$) ตามลำดับ

ตาราง 11 การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
-ชุมชนได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ หรือ เอกชนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	2.68	1.11	ปานกลาง
-ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หรือ เอกชนด้านงบประมาณเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว	2.68	1.09	ปานกลาง
-ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และ เอกชนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	2.70	1.09	ปานกลาง
-ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และ เอกชนด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว	2.63	1.07	ปานกลาง
รวม	2.67	1.09	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.67$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่า วัฒนวิถิชุมชน “โหนด นา เล” ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 2.70$) รองลงมาคือชุมชนได้รับความร่วมมือจากภาครัฐหรือเอกชนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชนด้านงบประมาณเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในสัดส่วนที่เท่ากัน ($\bar{X} = 2.68$) และชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชนด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.63$) ตามลำดับ

ตาราง 12 ภาวะผู้นำ

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
-ผู้นำชุมชนมีการวางแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน	2.71	1.12	ปานกลาง
-ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการบริหารงบประมาณเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน	2.62	1.05	ปานกลาง
-ผู้นำชุมชนเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	2.57	1.13	ปานกลาง
-ผู้นำชุมชนมีการควบคุมดูแลและประเมินผลเกี่ยวกับการบริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2.67	1.07	ปานกลาง
-ผู้นำชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการบริหารและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2.67	1.19	ปานกลาง
รวม	2.65	1.11	ปานกลาง

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านภาวะผู้นำโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่า วัฒนวิถิชุมชน “โหนด นา เล” ผู้นำชุมชนมีการวางแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจนระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 2.71$) รองลงมาคือผู้นำชุมชนมีการควบคุมดูแลและประเมินผลเกี่ยวกับการบริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผู้นำชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการบริหารและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในสัดส่วนที่เท่ากัน ($\bar{X} = 2.67$) ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการบริหารงบประมาณเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ($\bar{X} = 2.62$)

และผู้นำชุมชนเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 2.57$) ตามลำดับ

3.2 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ 1) จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนทั้ง 3 ตำบล 2) จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนทั้ง 3 ตำบล 3) โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของชุมชนที่เอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชน และ 4) อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งปรากฏผลตามรายละเอียดดังนี้

จุดเด่นหรือจุดแข็ง	จุดด้อยหรือจุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> -ความสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ -การเชื่อมโยงเครือข่ายการประกอบอาชีพประมง 3 ตำบล เข้าด้วยกันเพื่อทำข้อตกลงในการจัดระเบียบการทำประมง และการขึ้นทะเบียนเรือ -การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มหรือชมรม 	<ul style="list-style-type: none"> -ขาดการประสานงานหรือสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจังขององค์กรภายในชุมชน ได้แก่ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน -การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น เส้นทางคมนาคม จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นไปด้วยความล่าช้า -ขาดการจัดทำคู่มือแนะนำเที่ยววิถีชีวิต ในพื้นที่ 3 ตำบล และการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้พื้นที่เป็นที่รู้จักกันอย่างทั่วถึง
โอกาส	อุปสรรค
<ul style="list-style-type: none"> -มีเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรภายนอกหรือสถาบันการศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> -การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

-มีเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ตำบลที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน รวมถึงการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ พื้นที่	
--	--

จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา พบว่า

1. จุดเด่นหรือจุดแข็ง

1.1 ความสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

พบว่าทั้งสามพื้นที่ถือเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมายและหลากหลาย ทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหาร สัตว์บก และสัตว์น้ำนานาชนิด อีกทั้งเป็นอยู่ช้าวุ่นน้ำแหล่งสำคัญของจังหวัดมาช้านาน มีการตั้งถิ่นฐานสืบสานกันมาหลายชั่วอายุคน ก่อให้เกิดรูปแบบทางวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ไม่เหมือนใคร ความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติทำให้เกิดการผสมผสานในการประกอบอาชีพและเหมาะแก่การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นก่อให้เกิดเป็นสังคมวัฒนธรรมเกษตรกรรม เช่น การทำนา การทำประมงพื้นบ้าน และการขึ้นต้นตาลโตนด จากความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนเกิดการรวมตัวในการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถีโหนด นา เล เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละวิถีในพื้นที่คาบสมุทรสังขละ โดยได้บ่งบอกถึงวัฒนธรรม ลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างจากพื้นที่อื่น อีกทั้งพื้นที่ของทั้ง 3 ตำบล มีสภาพพื้นที่เหมาะแก่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องถิ่นจึงได้มีการจัดพื้นที่ในแต่ละวิถีชีวิต ทั้งวิถีโหนด วิถีนา วิถีเล โดยเป็นการนำเอาการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชนมารวมกันเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ อีกทั้งพื้นที่ 3 ตำบล มีการปลูกต้นตาลโตนดเป็นส่วนใหญ่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มซึ่งเหมาะแก่การปลูกต้นตาลโตนด และถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนและสามารถบ่งบอกได้ถึงอาชีพของชุมชนบริเวณนั้นได้ดี ดังนั้นจึงได้มีการนำเอาอาชีพที่โดดเด่นที่เกี่ยวกับการขึ้นต้นตาลโตนดมาจัดการให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษในชุมชนท้องถิ่นคาบสมุทรสังขละ นอกจากนี้มีพื้นที่ที่ติดกับทะเลสาบสงขลา จึงได้มีการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน การออกเรือไปจับสัตว์น้ำมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอนุรักษ์ให้ความสำคัญกับอาชีพการทำประมงพื้นบ้าน การจัดตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้านเพื่อคอยอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรในน้ำ โดยมีการกำหนดขอบเขตเพื่อไม่ให้ชาวบ้านที่

ออกเรือไปจับสัตว์น้ำรูก้ำไปจับสัตว์น้ำบริเวณที่ทางกลุ่มได้มีการจัดการอนุบาลสัตว์น้ำเอาไว้ นอกจากนี้ใน 3 พื้นที่ ยังมีพื้นที่ที่เป็นท้องทุ่งขนาดใหญ่ บริเวณของท้องทุ่งนั้นมีน้ำทะเลเกลือหนืดที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรม การทำนา ซึ่งสภาพพื้นที่ทุ่งนาเป็นสภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากคนในชุมชนท้องถิ่นได้ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมีในการดูแลนาข้าว จึงทำให้นาข้าวมีความสมบูรณ์

1.2 การเชื่อมโยงเครือข่ายการประกอบอาชีพประมง 3 ตำบล เข้าด้วยกันเพื่อทำข้อตกลงในการจัดระเบียบการทำประมง และการขึ้นทะเบียนเรือ

การเชื่อมโยงเครือข่ายการประกอบอาชีพประมงของ 3 ตำบล เริ่มโดยให้เจ้าของเรือจดทะเบียนกับกลุ่มประมงอาสา ซึ่งปัจจุบันมีเรือนำเที่ยว 20 ลำ เรือประมง 235 ลำ มีการประชุมแลกเปลี่ยนปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกับหน่วยงานประมงในการเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลาโดยการกำหนดเขตอนุรักษ์ในทะเลสาบโดยการกำหนดการใช้ตาอวนร่วมกันไม่ต่ำกว่าขนาด 5 เซนติเมตร ยกเว้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน – มกราคม ที่สามารถใช้ตาอวนขนาด 3.5 เซนติเมตรในการจับสัตว์น้ำได้ เนื่องจากมีกุ้งธรรมชาติเข้ามา รวมทั้งมีการปล่อยพันธ์และดูแลเขตอนุรักษ์ นอกจากนี้ทางกลุ่มประมงอาสามีการดูแลมิให้เกิดการลักขโมยอวน การวางยาทำให้สามารถอนุรักษ์พันธุ์กุ้ง ปู ปลา ไว้ได้และเป็นการเพิ่มผลิตผลให้กับชาวบ้านและยังมีบทบาทในการนำนักท่องเที่ยว ชมวิถีการทำประมงในทะเลสาบและชมธรรมชาติ นกน้ำนานาชนิด รวมทั้งเกาะแก่งต่าง ๆ ในทะเลสาบ ชมการปลุกหญ้าแฝก การปลูกป่าชายเลนเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า อีกทั้งมีการร่วมมือกันในการเก็บขยะในทะเลสาบสงขลาด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มหรือชมรม

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ และพัฒนาไปถึงการรวมกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยว โดยกลุ่มชาวบ้านมีความร่วมมือสมัครใจในการร่วมกันดูแลทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นให้มีความอุดมสมบูรณ์ และมองเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในการทำอาชีพของชุมชน เห็นได้จากการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลในแต่ละตำบล เพื่อเสนอความคิดเห็นและช่วยกันในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ มีกระบวนการสาธิตกิจกรรมต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น วิถีโหนดและวิถีนา ซึ่งจะใช้พื้นที่ที่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มใกล้กับบ้านเรือนของชาวบ้านในท้องถิ่น โดยวิถีโหนดมีการสาธิตวิธีการขึ้นต้นตาล ศึกษากลุ่มต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพมีการจัดแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโหนด เช่น ไม้ตาลโหนด นำมาสร้างบ้านและแปรรูปเป็นเครื่องเฟอร์นิเจอร์ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่ง เติง ใบตาลโหนด นำมาเย็บติดกันใช้เป็นส่วนของหลังคา ผลของตาลโหนด ฉะเป็นลูก ๆ ขยายแบบสดหรือแปรรูปเป็นลูกตาลกรอบซึ่งในอนาคตจะพัฒนาการแปรรูปในผลิตภัณฑ์ตาลโหนดกระป๋อง

นอกจากนี้ในส่วนอื่น ๆ ของคันทาลนำมาดัดแปลงเป็นของใช้ของที่ระลึกจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เช่น ใบตาลสามารถนำมาสานเป็นภาชนะแบบต่าง ๆ หรือทำเป็นดอกไม้ประดิษฐ์ สำหรับวิถีนาสภาพพื้นที่ราบลุ่มของทั้งสามตำบลนอกจากจะมีต้นตาลโดดเด่นแล้วยังมีพื้นที่เป็นทุ่งขนาดใหญ่ มีน้ำทะเลหนุนทำให้เกิดมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร ทำนา มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นการทำนาแบบดั้งเดิมของชาวบ้านที่อนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาเรียนรู้ ถึงคุณค่าของทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในส่วนนี้มีการเตรียมพื้นที่สำหรับการสาธิต ได้แก่ การดำนาและการหว่านข้าว การไถนา การเกี่ยวข้าว การสีข้าว ซึ่งใช้วิธีปฏิบัติแบบดั้งเดิมด้วยครกหิน และวิถีการใช้พื้นที่ในการเรียนรู้กิจกรรมบริเวณทะเลสาบสงขลาที่มีพื้นที่ติดกับหมู่บ้าน โดยจัดให้มีการลงเรือชมวิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้าน เช่น การรูดกุ้ง การดักไชปลา ไช่กุ้ง การยกยอ การนั่งเรือชมนกน้ำนานาชนิด และแวะพักบริเวณจุดชมวิวเพื่อชมทัศนียภาพที่เกาะคำเหยง ในส่วนของวิถีชาวบ้านจะสามารถมีรายได้เพิ่มจากการถนอมอาหารและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ปลาแห้ง ปลาต้ม กุ้งต้ม และกุ้งแห้ง เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์ทั้งหมดสามารถนำมาจำหน่ายเป็นของฝากให้กับนักท่องเที่ยวได้ และจากระบบนิเวศดังกล่าวทำให้พื้นที่เหมาะสำหรับการเลี้ยงเป็ด โดยชุมชนดำเนินการโครงการเศรษฐกิจพอเพียง มีการเลี้ยงเป็ดเพื่อการบริโภคส่วนที่เหลือได้มีการแปรรูปเป็นไข่เค็ม และไข่ครอบซึ่งใช้ไข่แดงเป็นส่วนหลัก ส่วนไข่ขาวที่เหลือจากการทำไข่ครอบสามารถนำมาข้อมแหเพื่อให้เหนียวเหนียวทน นอกจากนี้ในพื้นที่ 3 ตำบลมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดเตรียมที่พักหรือ โฮมสเตย์ โดยใช้พื้นที่ตำบลท่าหินเป็นศูนย์กลาง มีการจัดตั้งข้อกำหนดรูปแบบของที่พักที่เหมาะสมแก่การจัดให้บริการ มีการเตรียมความพร้อมในด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลท่าหิน ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มโฮมสเตย์ทั้งหมด 20 หลัง สามารถติดต่อได้ที่คุณพูนทรัพย์ ศรีชู ซึ่งเป็นผู้ประสานงานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลท่าหินสำหรับกลุ่มโฮมสเตย์ตำบลท่าหิน มีการจัดการเตรียมพร้อมในเรื่องของความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในเรื่องของระบบน้ำประปา ที่นอน หมอน มุ้งไว้เพื่อคอยบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งทางกลุ่มกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักไว้หลังละไม่เกิน 5 คน โดยมีค่าบริการ 100 บาท / 1 คน / 1 คืน นอกจากนี้ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลลุงุด มีการจัดการเรื่องที่พักสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 40 – 50 คน ค่าบริการ 100 บาท/1 คน/1 คืน ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลลุงุดสามารถติดต่อได้ที่คุณมาลา พานิชกรณ์ ซึ่งเป็นประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลลุงุด ทั้งนี้พื้นที่คลองรี ปัจจุบันไม่มีการจัดบริการด้านที่พัก ดังนั้นหากมีนักท่องเที่ยวติดต่อจะนำไปพักในพื้นที่ทั้ง 2 ตำบลที่มีการบริการอยู่ นอกจากนี้ในชุมชนดังกล่าวมีการรวมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเป็นจุดทำกิจกรรม เช่น บริการด้านอาหาร เรือนำเที่ยว โดยมีการปันผลให้กับสมาชิกของกลุ่ม และ

นำส่วนที่หักไว้มาเป็นทุนในการพัฒนากลุ่มและเป็นค่าโฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือเมื่อมีการประชุมเตรียมการต้อนรับนักท่องเที่ยว

2. จุดด้อยหรือจุดอ่อน

2.1 ขาดการประสานงานหรือสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจังขององค์กรภายในชุมชน ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและได้มีการทำงานประสานกันระหว่างกลุ่มชุมชนอยู่ในระดับที่ดี แต่ขาดการประสานงานเชื่อมโยงในการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงาน องค์กรภายในชุมชน ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับกลุ่มผู้ดำเนินการท่องเที่ยวชุมชนให้มีการจัดการการประสานและร่วมมือ ตลอดถึงการเข้ามาช่วยเหลือหรือสนับสนุนการวางแผนในด้านต่าง ๆ โดยผู้นำชุมชนอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอ วางแผน และดำเนินงานร่วมกันอย่างจริงจัง รวมทั้งการจัดหางบพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

2.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น เส้นทางคมนาคม จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นไปด้วยความล่าช้า

ปัจจุบันการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ตำบลยังต้องการความร่วมมือเพื่อให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง เนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่งให้ความสำคัญกับการประกอบภารกิจประจำวันก่อนและใช้เวลาว่างเข้ามาร่วมกิจกรรม ทำให้ขาดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มตลอดจนการรวมกลุ่มทั้ง 3 ตำบลในการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบของการบูรณาการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยบทบาทของผู้นำในการจัดการการท่องเที่ยวนั้นมีความสามารถในการดำเนินการการท่องเที่ยวไปแล้วส่วนหนึ่งจึงต้องมีการสนับสนุนจากกลุ่มสมาชิกให้มากขึ้น และในพื้นที่ขาดสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ เพื่อใช้เป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือใช้เป็นแหล่งให้บริการด้านข้อมูล การประสานงานต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวประสงค์จะเดินทางเข้ามาจึงเริ่มติดต่อที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่ได้รับมอบหมาย โดยการใช้ศาลาวัดเป็นจุดรับนักท่องเที่ยวก่อนดำเนินการจัดการนำเที่ยว และหากนักท่องเที่ยวแจ้งความประสงค์ในการชมการสาธิตของกลุ่มผลิตภัณฑ์ใดก็จะนำอุปกรณ์ต่าง ๆ มาสาธิตให้นักท่องเที่ยวชม จุดรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านเส้นทางคมนาคมภายในซึ่งในปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา อีกทั้งยังไม่มีป้ายบอกเส้นทางในการไปยังกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ไม่มีแผนผังในการให้ข้อมูลเบื้องต้น และการให้บริการห้องน้ำสาธารณะเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม หากชุมชนมีศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวแล้วในส่วนนี้ก็จะช่วยเหลือได้

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นความสามารถและอาชีพดั้งเดิมของชุมชนในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากใบตาลและวัตถุดิบอื่น ๆ ที่ทำได้ในท้องถิ่นให้มีรูปแบบที่ทันสมัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ข้าวกลิ้ง ข้าวซ้อมมือ ไข่เค็ม ไข่ครอบ และกลุ่มอื่น ๆ ให้สามารถเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ได้ โดยมีการสาธิต และให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเป็นอีกหนึ่งที่ต้องเร่งดำเนินการในปัจจุบัน นอกจากนี้การปรับป้ายบอกทางที่ให้เห็นในภาพรวมของวิถีชีวิตโหนด นา เล เพื่อเป็นจุดสนใจให้กับผู้เดินทางผ่านเส้นทางหลักในปัจจุบันยังไม่มี มีเพียงป้ายบอกเข้าตำบล ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วการเข้าชมวิถีชีวิตสามารถเข้าถึงได้ทั้งสามตำบล และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นป้ายความรู้ ป้ายบอกทาง แผนที่ซึ่งเป็นภาพรวมของทั้งสามตำบล

2.3 ไม่ได้จัดทำคู่มือแนะนำเที่ยววิถีชีวิตในพื้นที่ 3 ตำบล และการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้พื้นที่เป็นที่รู้จักกันอย่างทั่วถึง

การจัดการด้านการจัดทำคู่มือแนะนำเที่ยววิถีชีวิต ในพื้นที่ 3 ตำบล ของอำเภอสังขละบุรี ที่สามารถแสดงถึงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มดอกไม้จันทร์ กลุ่มทำน้ำตาลแว่น กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มนารวม กลุ่มไข่เค็ม กลุ่มไข่ครอบ เป็นต้นของทั้งสามตำบล เพื่อให้นักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางเข้ามาสามารถเชื่อมโยงการเดินทางเพื่อเที่ยวชมวิถีชีวิตโหนด นา เล ของสามตำบล แล้วยังสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ และควรมีการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยววิถีชีวิตโหนด นา เล เพื่อใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่ม 3 ตำบล โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้น และมีการประสานกับธุรกิจนำเที่ยวเพื่อเป็นการเชิญชวนและแนะนำให้วิถีชีวิตโหนด นา เล เป็นส่วนหนึ่งของรายการนำเที่ยวจังหวัดสงขลา

3. โอกาส

3.1 มีเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรภายนอกหรือสถาบันการศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว

องค์กรภายนอก ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ได้ให้งบประมาณในการทำธนาคารกึ่ง ปลูกปลา พัฒนาชุมชนและการศึกษานอกโรงเรียนได้เข้ามาให้ความรู้และช่วยพัฒนาในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนสนับสนุนการศึกษาที่เข้ามาศึกษาวิจัย และทำการอบรมชาวบ้านให้มีความรู้ในเรื่องของการจัดการระบบนิเวศและการจัดการเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้เรียนรู้วิธีการและมีความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

3.2 มีเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ตำบลที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน รวมถึงการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ พื้นที่

เส้นทางการท่องเที่ยวของกลุ่มวิถีชีวิต โหนด นา เล จัดเส้นทางภายใน 3 ตำบลให้เชื่อมโยงกันโดยแต่ละตำบลนั้นก็จะมีจุดเด่นของแต่ละตำบล และยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นอกเหนือจากวิถีชีวิตที่ศึกษากิจกรรมทั้ง 3 วิถีแล้ว ชุมชนท้องถิ่นยังได้พัฒนาเทศกาลงานประเพณีเก่าแก่ที่ล้มเลิกไปแล้วให้กลับมาเป็นที่รู้จักและจัดได้สอดคล้องกับการท่องเที่ยววิถีชีวิตโหนด นา เล ได้แก่ ประเพณีรับเทียบดา เป็นประเพณีเกี่ยวกับการทำนา ซึ่งจัดขึ้นหลังจากประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลากพระเดือน 5/3 ตำบล ซึ่งต้องจัดการประสานไปกับวิถีชีวิต นอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีความสำคัญอยู่รอบ ๆ พื้นที่ เช่น วัดพระโคะ วัดสีหยัง วัดนางเหล้า วัดเอก วัดท่าคุระ วัดเขาควหา วัดป่ากรอ เขารัดปุ่น บ่อตรู หาดมหาราช เกะหมาก เป็นต้น

4. อุปสรรค

4.1 การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

จากการเกิดภัยทางธรรมชาติที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเนื่องจากสภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนจำนวนมากได้รับความเสียหาย ตลอดจนไปจนถึงส่วนที่ใช้บริการในการท่องเที่ยว เช่น ศาลากลางน้ำ จุดชมวิว เรือนรับรองบริเวณอุทยานนกน้ำคุชูด บริเวณป่าโกงกางริมทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นแหล่งอนุรักษ์และที่อาศัยของนกน้ำได้รับความเสียหายเช่นเดียวกัน ในการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ บ้านเรือน ภูมิทัศน์ ให้มีความพร้อมและให้มีความสมบูรณ์ของทรัพยากร องค์การบริหารส่วนตำบลและส่วนราชการต่าง ๆ ได้เข้าช่วยเหลือในการซ่อมแซมบ้านเรือน และการฟื้นฟูระบบนิเวศของทะเลสาบให้มีความสมบูรณ์ ส่วนทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการหยุดการจัดกิจกรรมบางอย่างในช่วงของฤดูฝน เช่น การสาธิตการขึ้นตาล การนั่งเรือชมวิถีเล

บทที่ 4

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนดนาเล” อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.1 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการศึกษาไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว และการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว

4.1.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีความต้องการที่จะเผยแพร่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ในการพัฒนาระบบนิเวศชาวบ้าน ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม จัดให้มีการปลูกป่าชายเลนบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อใช้เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ และได้รับงบประมาณจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) มาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาให้มีกึ่ง ฟู และมาพัฒนาพื้นที่นาให้มีปลาตัวเล็ก (ลูกคลัก) และให้พื้นที่ตาลโตนดมีผลผลิตที่มากขึ้นตลอดจนทำแผนอนุรักษ์ทรัพยากรไปด้วย ขณะเดียวกันการพัฒนาด้านสถานที่ในชุมชนได้มีการขุดคลองเชื่อมโดยออกแบบของการขุดคลองไว้ไม่ให้มีการตัดต้นไม้ในแนวขุดเนื่องจากต้องการภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติและใช้เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ เช่นเดียวกัน ได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) ทำการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของ 4 ตำบล คือตำบลท่าหิน ตำบลคูขุด ตำบลคลองรีและตำบลเกาะหมาก แต่ในส่วนของเกาะหมากนั้นได้มีงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพัฒนาอยู่แล้วจึงได้แยกไปทำเฉพาะตำบลเกาะหมาก ส่วน 3 ตำบลก็ได้มีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เช่น กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ โครงการบ่อแกสชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ตาลโตนด เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้เป็นจุดในการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาชมวิถีชีวิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกลุ่มต่าง ๆ สามารถพัฒนาไปเป็นของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวซึ่งต้องมีความ

ช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ พัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา ดังเช่น กลุ่มการทำผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดต้องการวิทยากรมาสอนการทำดอกไม้จากใบตาลรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านนี้สามารถให้บริการได้ (สัมภาษณ์ ปราณิ มณีคุณ, วันที่ 7 มกราคม 2555)

นอกจากจะมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นทรัพยากรสำหรับของการพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต โหนด นา เล แล้ว ด้านวิถีชีวิตชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลอุชูดและชุมชนได้มีการดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานวิถีชุมชนขึ้นที่ หมู่ที่ 2 ตำบลอุชูด โดยรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชน ข้อมูลด้านความรู้วิถีชีวิตชุมชน การจำลองวิถีชีวิต โดยมีจุดประสงค์เพื่อสืบสานวิถีชีวิตและเพื่อการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นหลัง การดำเนินการจะแล้วเสร็จและพร้อมให้บริการในปี พ.ศ. 2556 (สัมภาษณ์ พูนทรัพย์ ศรีชู, วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555)

4.1.2 การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของพื้นที่สามตำบลได้มีการพัฒนาแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นความสะดวกของนักท่องเที่ยว เช่นในด้านความปลอดภัยในการเดินทางทั้งภายในตำบลและระหว่างตำบลในเวลากลางคืนต้องเพิ่มแสงสว่างให้มากขึ้น การจัดทำป้ายบอกทาง ป้ายบอกสถานที่สำคัญ / กลุ่มกิจกรรม และป้ายนิเทศเพื่อให้ความรู้ สิ่งเหล่านี้ชมรมการท่องเที่ยวได้ทำแผนพัฒนาส่งให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลในการพิจารณางบประมาณประจำปี ในส่วนของศูนย์บริการเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวของตำบลทำหิ้งกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ โดยได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดงบประมาณให้ 100,000 บาท และเป็นเงินสนับสนุนจากองค์กรภายนอกอีก 100,000 บาท (สัมภาษณ์ พูนทรัพย์ ศรีชู, วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555)

ด้านที่พักของทั้งสามตำบลได้มีการจัดที่พักให้กับนักท่องเที่ยวในการศึกษาวิถีชีวิตมีทั้งบ้านพักของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ในตำบลทำหิ้งมีประมาณ 20 หลัง ตำบลอุชูด 7 หลัง ส่วนตำบลคลองรีนั้นกำลังเริ่มดำเนินการด้านที่พัก ซึ่งบ้านทุกหลังที่เข้าร่วมจะต้องเป็นสมาชิกของชมรมอนุรักษ์การท่องเที่ยว และจำนวนบ้านพักในแต่ละตำบลยังมีไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวจึงมีการขยายจำนวนบ้านพักให้มากขึ้น โดยชุมชนมีข้อตกลงว่าจะให้มีการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ที่เป็นบ้านของสมาชิกในชุมชนเท่านั้นไม่อนุญาตให้มีการสร้างเป็นรีสอร์ทในพื้นที่ของสามตำบลเพื่อบริการนักท่องเที่ยวเพื่อคงไว้ในการศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน (สัมภาษณ์ สว่าง อภาพพร้อม, วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555) การจัดการเข้าพักนั้นจะมีประธานชมรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้จัดการให้นักท่องเที่ยวเข้าพักหมุนเวียนกัน สำหรับค่าบริการนั้น

จากการที่มีปัญหาในการคิดค่าบริการในการเข้าพักของแต่ละตำบลที่มีการคิดค่าบริการไม่เท่ากัน ได้มีการแก้ไขโดยการประชุมสมาชิกกลุ่มทั้งสามตำบลและได้ข้อตกลงในด้านอัตราเข้าพักและการจัดการให้บริการที่เหมือนกัน โดยกำหนดค่าบริการไว้เป็นค่าที่พัก 100 บาท ต่อคนต่อคืน ค่าอาหารมื้อละ 100 บาท การนำชมการสาธิตต่าง ๆ กำหนดไว้ 200 บาท ด้านการจัดอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวได้ให้สมาชิกมีการพัฒนารายการอาหารให้เป็นอาหารพื้นเมืองโดยนำผลผลิตทางการเกษตรที่มีอยู่ในชุมชน โดยเน้น 3 วิธี คือข้าวสารจากวิถีนา สัตว์น้ำจากวิถีเล และส่วนผสมของอาหารจากวิถีหนอง เช่น ยำหัวหนอง ปลาจากทะเลสาบสงขลา ซึ่งจะเป็นจุดที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว (สัมภาษณ์ พูนทรัพย์ ศรีชู, วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555 และ ปรานี มณีคุณ, วันที่ 7 มกราคม 2555)

ด้านการพัฒนาบุคลากร ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้ยั่งยืนนั้นการพัฒนาบุคลากรก็เป็นหัวใจสำคัญซึ่งแผนพัฒนาบุคลากรนั้นจะเริ่มเน้นกันที่การถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมโดยมีครูภูมิปัญญาของชุมชนนำภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เช่น การร้องเพลงบอก การแกะหนังตลุง การพากย์หนังตลุง การเล่าตำนานความเป็นมาสู่เยาวชนในชุมชน สู่วิทยาลัย และนำมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวชม ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดให้กับเยาวชนเพื่อกลับมาพัฒนาพื้นที่พัฒนาอาชีพหนองนาเล พัฒนาชุมชน โดยการให้ทุนกับเยาวชนในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและมีข้อกำหนดของสัญญาในการกลับมาพัฒนาชุมชนหลังจากสำเร็จการศึกษา นอกจากนั้นได้จัดให้มีมีการอบรมความรู้ให้กับผู้ประกอบการการท่องเที่ยวทางเรือเพื่อให้บริการได้อย่างถูกต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว อบรมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และการนำความรู้จากการเกิดวาทภัยในปีพ.ศ. 2550 และ 2553 มาจัดทำฐานข้อมูล การจัดทำผังเมือง ในการศึกษาพยากรณ์อากาศ และภัยธรรมชาติเพื่อการเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัย

การพัฒนาด้านกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ จัดอบรมให้มีการถ่ายทอดความรู้เพื่อที่จะให้สมาชิกกลุ่มสามารถถ่ายทอดและสาธิตให้กับผู้เข้ามาชมและศึกษาในกลุ่มของตน ซึ่งการบริการในกิจกรรมของกลุ่มนี้ผู้ให้บริการต้องมีความพร้อมในด้านความรู้ มีใจรักในงานบริการ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่สร้างความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ เป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสร้างความประทับใจในการเข้ามาศึกษาและเยี่ยมชม ดังนั้นการอบรมสมาชิกกลุ่มนี้จึงมีความสำคัญและสามารถทำให้การจัดการนั้นก้าวไปสู่ความยั่งยืนได้

4.1.3 พัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “หนองนาเล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สื่อส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจะไม่หลากหลาย เป็นสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ ป้ายโฆษณา และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านระบบ

อินเทอร์เน็ต ซึ่งได้ความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เช่น เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสามตำบลเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และกิจกรรมที่น่าสนใจของแต่ละหมู่บ้านมาจัดลงในเว็บไซต์เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาดูและรู้จักวิถีชีวิตของแต่ละตำบล (สัมภาษณ์ วิจิต สุวรรณรัตน์, วันที่ 30 พฤศจิกายน 2554) นอกจากนี้ยังสามารถเข้าไปดูในเว็บไซต์การท่องเที่ยวตามวิถี โหนด นา เล [www:oknation.net](http://www.oknation.net) (บล็อก โอเคเนชั่น) www.gotoknow.org, www.manager.co.th ซึ่งในเว็บไซต์ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงวิถีชีวิต โหนด นา เล เป็นข้อมูลสั้น ๆ ไม่มีรายละเอียดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่จะให้ข้อมูลของกิจกรรม ที่พัก รายการนำเที่ยว ค่าบริการ หากเป็นเว็บไซต์ www:Thaitambon.com และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องก็จะเป็นการบอกผลิตภัณฑ์เด่นของตำบลที่เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไม้ตาลโตนดทำหิน กลุ่มทำข้าวซ้อมมือ กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มแปรรูปผลิตผลจากการเกษตร กลุ่มน้ำส้มตาลโตนด และกลุ่มผลิตข้าวกล้อง การพัฒนาเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์ในภาพของการท่องเที่ยววิถีชีวิต โหนด นา เล ต้องมีการพัฒนาให้ทุกอย่างรวมอยู่ในเว็บไซต์เดียวกันและมีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

การส่งเสริมด้านเทศกาลและงานประเพณีของทั้งสามตำบลเพื่อดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามา อำเภอสติงพระร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ได้ร่วมกันจัดงานวันลูกโหนด ซึ่งจัดขึ้นประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกปี นอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนได้มีการฟื้นฟูประเพณีรับเทียมดา ซึ่งเป็นประเพณีของวิถีนาในการทำพิธีเกี่ยวข้องกับการทำนา แม่โพสพ การทำขวัญข้าว และประเพณีชักพระเดือน 5 ของสามตำบล ซึ่งการจัดงานเทศกาลและประเพณีดังกล่าวชุมชนได้จัดแผนการประชาสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานภายในท้องถิ่นในการทำประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ และมีการทำป้ายประชาสัมพันธ์เชิญชวน รวมทั้งการเสนอการจัดทำป้ายริมทางหลวงเพื่อบอกการเข้าถึงกลุ่มวิถีชีวิต โหนด นา เล ของทั้งสามตำบล

สำหรับการประชาสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยววิถีชุมชน “โหนด นา เล” ของสามตำบลนั้นได้มีการเสนอแผนพัฒนาต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในรูปแบบการประชาสัมพันธ์โดยการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โหนด นา เล โดยการจัดเตรียมสื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเคลื่อนย้ายได้ง่ายนำไปจัดการประชาสัมพันธ์ในโอกาสต่าง ๆ ใ้บุคคลภายนอกได้รู้จักการท่องเที่ยววิถีชุมชน “โหนด นา เล” ได้มากขึ้น

4.2 การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน

การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิต โหนด นา เล นั้นมีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จะคำแนะนำของนักท่องเที่ยว จากข้อมูลของกิจกรรมการท่องเที่ยวและจากการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานการท่องเที่ยวของแต่ละตำบล พบว่าการท่องเที่ยวในแต่ละตำบลนั้นก็ยังมีกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันอันเนื่องมาจากสภาพของพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยแยกรูปแบบการท่องเที่ยวได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รายการนำเที่ยวแบบวันเดียว และรายการนำเที่ยว 2 วัน 1 คืน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 รายการนำเที่ยวแบบวันเดียว

ช่วงเช้า   ต้อนรับนักท่องเที่ยวและนำนักท่องเที่ยวเดินทางสู่ท่าเรือเพื่อชมวิถีชีวิตแบบวิถีเลในทะเลสาบสงขลาเพื่อชมการทำประมงพื้นบ้าน การยกไข่ปลา ไซกุ้งนา การทอดแห การยกขอ นั่งเรือชมธรรมชาติทะเลสาบสงขลา ชมนกน้ำนานาชนิด บัวหลากพันธุ์ แวะจุดชมวิวยิวบริเวณเกาะคำเหยง

ช่วงบ่าย   รับประทานอาหารเช้าที่ได้อาหารจากผลผลิตจากวิถีโหนด นา เล ชมวิถีโหนด ชมการสาธิตการขึ้นต้นตาลโตนด ชิมน้ำตาลโตนดสดจากต้น การสาธิตการทำน้ำตาลเหลว น้ำตาลแว่น การทำสบู่จากตาลโตนด และชมผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโตนด ใบตาลโตนดและใยตาลโตนด จากนั้นนำชมวิถีนา ซึ่งชมการสาธิตการทำนา การนวดข้าว การเกี่ยวข้าว (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลทำนา)

4.2.2 รายการนำเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน

วันแรก

ช่วงเช้า   ต้อนรับนักท่องเที่ยวและนำนักท่องเที่ยวเดินทางสู่ท่าเรือเพื่อชมวิถีชีวิตแบบวิถีเลในทะเลสาบสงขลาเพื่อชมการทำประมงพื้นบ้าน การยกไข่ปลา ไซกุ้งนา การทอดแห การยกขอ นั่งเรือชมธรรมชาติทะเลสาบสงขลา ชมนกน้ำนานาชนิด บัวหลากพันธุ์ และการทำรังนกนางแอ่นบริเวณเกาะสี่เกาะห้า

รับประทานอาหารเช้ากลางวัน

ช่วงบ่าย   เดินทางกลับเพื่อชมวิถีโหนด ชมการสาธิตการขึ้นต้นตาลโตนด ชิมน้ำตาลโตนดสดจากต้น การสาธิตการทำน้ำตาลเหลว น้ำตาลแว่น การทำ

สบู่จากตาลโตนดและชมผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโตนด ใบตาลโตนดและ
ใยตาลโตนด จากนั้นเข้าสู่ที่พักแบบโฮมสเตย์ ชมบรรยากาศพระอาทิตย์
ตกที่ทะเลสาบสงขลาและรับประทานอาหารพื้นเมืองที่ได้มาจากผลผลิต
จากวิถีโหนด นา เล ชมการแสดงพื้นเมืองของท้องถิ่น

วันที่ 2

ช่วงเช้า

รับอรุณกับการชมพระอาทิตย์ขึ้นที่หาดมหาราช หลังจากนั้นเดินทางกลับ
ที่พัก รับประทานอาหารเช้านำชมวิถีนา ซึ่งชมการสาธิตการทำนา การ
นวดข้าว การเกี่ยวข้าว (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลทำนา) นำชมกลุ่มผลิตแกลส
ชีวภาพพลังงานทางเลือก

รับประทานอาหารกลางวัน

ช่วงบ่าย

นำท่านนมัสการหลวงปู่ทวด ที่วัดพะโค๊ะและเดินทางกลับ

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายการศึกษาครั้งนี้ว่า ขอบเขตการศึกษา คำนคว้า และวิธีการดำเนินศึกษาคำนคว้าไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาคำนคว้า

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาคำนคว้าไว้ดังต่อไปนี้

1. สสำรวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน พื้นที่ 3 ตำบล อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำฐานข้อมูล
2. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา
3. พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา

ขอบเขตของการศึกษาคำนคว้า

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาคำนคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาดำบลท่าหิน ตำบลคลองรี และตำบลลูขุด อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่มีการเชื่อมโยงเป็นวิถีโหนด-นา-เล เปิดชุมชนให้มีการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ รูปแบบและกิจกรรมของแต่ละชุมชนก็มีการปรับให้ เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาคำนคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้

- 2.1 สสำรวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน พื้นที่ 3 ตำบล อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลาเพื่อจัดทำฐานข้อมูล ในประเด็น

-มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

-การมีส่วนร่วมของชุมชน

-การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

-ภาวะผู้นำ

2.2 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา

-จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนเกาะยอ

-จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนเกาะยอ

-โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของชุมชนที่เอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชน

-อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก

2.3 แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา

3. ขอบเขตด้านข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านข้อมูลดังนี้

3.1 ข้อมูลจากเอกสาร ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับความสำคัญของการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนและศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการศึกษา

3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต

วิธีการดำเนินศึกษาค้นคว้า

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานในการเขียนเค้าโครงวิจัยและเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาค้นคว้า

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยการเก็บข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

-หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ไทย และการท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดสงขลา

-หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สมาคมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว
-ผู้นำชุมชนหรือชุมชนในพื้นที่ ตลอดจนชาวบ้านและผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรการ
ท่องเที่ยว

-นักวิชาการหรือนักวิจัยที่เคยทำงานในพื้นที่
-กลุ่มผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน
-นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เป็นคนในพื้นที่หรือต่างพื้นที่ที่เคย
มาท่องเที่ยวในพื้นที่

2) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

-หน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานภาคเอกชน, ผู้นำชุมชนหรือชุมชนในพื้นที่ และ
นักวิชาการหรือนักวิจัยที่เคยทำงานในพื้นที่ จะทำการศึกษาจากประชากรโดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง
เนื่องจากมีจำนวนน้อย

- กลุ่มผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน และนักท่องเที่ยวจะทำการสุ่มด้วยวิธี Simple
Random sampling เพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวในพื้นที่เป้าหมาย

3) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดย
แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
โดยชุมชน ในเขตพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขต
พื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ สร้างตาม
แนวความคิดของลิเคิร์ท โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร บทความ วารสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคใน
การจัดการการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเป็นแนวทาง
ในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามตามวิธีของลิเคิร์ท จากหลักการสร้างและวิเคราะห์
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด

4. นำแบบสอบถามมาพิจารณาถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และสำนวนภาษาที่ใช้ พร้อมทั้งมีการปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้เก็บกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

เกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถาม ผู้วิจัยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก

3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อย

1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง นักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

4) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ของผู้ตอบแบบรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ

4.2 ให้คะแนนแบบรวบรวมข้อมูลตอนที่ 2 เป็น 5 4 3 2 และ 1 สำหรับคำตอบมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดตามลำดับ

4.3 คำนวณหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว หรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็น นำเสนอในรูปแบบตาราง และพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผล

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การสำรวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาวัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งปรากฏผลดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สรุปผลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 66 มีช่วงอายุระหว่าง 40 – 49 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 56 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 40 และมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 52 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 12 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 70 และมีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 64

ตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลสรุปปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่าชุมชนเองการให้มีการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่มากที่สุด รองลงมาคือการมีส่วนร่วมของชุมชน อยากให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและต้องการเห็นภาวะผู้นำตามลำดับ ซึ่งรายละเอียดแต่ละด้านปรากฏดังนี้

1. มติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านมติการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าชุมชนต้องการให้มีเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางภายในชุมชนให้มีความสะดวกสบาย ปลอดภัยมากที่สุด รองลงมาคือต้องการให้ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จัดให้มีการพัฒนาทรัพยากรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ลักษณะของที่ดึงดูดของชุมชนสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ ชุมชนมีศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาในอนาคตและต้องการให้มีการจัดการด้านป้ายและสัญลักษณ์บอกเส้นทางที่เข้าใจง่ายและชัดเจน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.72$) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่เสมอ โดยมีการสร้างมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน ต้องการให้มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการรองรับนักท่องเที่ยวและชุมชนอยากมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมหรือโครงการ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้มีการจัดการด้านความปลอดภัยภายในชุมชนและควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนหรือกิจกรรมประจำวันของชุมชนซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ในชุมชนและต้องการให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในการจัดการรูปแบบของการรวมกลุ่มหรือชมรมโดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มหรือชมรม ตลอดจนต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3. การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่าชุมชนต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน รองลงมาคือต้องการความร่วมมือและสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านงบประมาณเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

4. ภาวะผู้นำ

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.67$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่าชุมชนต้องการให้มีการวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน รองลงมาคือต้องการให้ผู้นำชุมชนมีการควบคุมดูแลและประเมินผลเกี่ยวกับการบริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้ผู้นำมีความสามารถในการบริหารงบประมาณเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและต้องการให้ผู้นำมีความรับผิดชอบต่อการบริหารและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และอยากให้ผู้นำเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในกรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สรุปผลได้ดังนี้

1. จุดแข็ง

1.1 ความสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 การเชื่อมโยงการประกอบอาชีพประมง 3 ตำบล เข้าด้วยกันเพื่อเป็นเครือข่าย ทำข้อตกลงร่วมกันในการทำระเบียบการทำประมงและการขึ้นทะเบียนเรือ

1.3 การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มหรือชมรม

2. จุดด้อยหรือจุดอ่อน

2.1 ขาดการประสานงานหรือสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจังขององค์กรภายในชุมชน

2.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่

2.3 ขาดการจัดทำคู่มือนำเที่ยววิถีชีวิตในพื้นที่ 3 ตำบล และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้พื้นที่เป็นที่รู้จักอย่างทั่วถึง

3. โอกาส

3.1 มีเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรภายนอกหรือสถาบันการศึกษาในการพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว

3.2 มีเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ตำบลที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ พื้นที่

4. อุปสรรค

4.1 การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

4. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถานบันการศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีต้องการที่จะเผยแพร่

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาสถานที่ภายในชุมชนโดยคำนึงถึงระบบภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ พัฒนากลุ่มต่าง ๆ ให้เข้มแข็งขึ้นโดยสามารถเป็นจุดทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเข้ามาชมวิถีชีวิตชุมชนและสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สืบสานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมของโบราณในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ จัดที่พักไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักในรูปแบบของโฮมสเตย์โดยต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมอนุรักษ์การท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนไม่ให้มีการสร้างที่พักแบบรีสอร์ท

2. การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด นา เล” ใน 3 ตำบล ต้องพัฒนาการบริการจากที่มีอยู่เดิมในการพัฒนาความปลอดภัยในการเดินทางทั้งภายในตำบลและระหว่างตำบล การจัดทำป้ายบอกทาง สถานที่ กิจกรรมและป้ายความรู้ การจัดศูนย์บริการเพื่อเป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวให้ครบทั้ง 3 ตำบล ด้านที่พักจัดให้มีการดำเนินการในรูปแบบกรรมการมีการจัดหมุนเวียนให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก มีการจัดอาหารโดยยึดถือวิถีชีวิตชุมชนจาก 3 วิถี มีการพัฒนาบุคลากรโดยเน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมสู่เยาวชน สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีการอบรมให้ความรู้กับผู้ทำหน้าที่นำเที่ยวทางเรือในการให้บริการและคำนึงถึงความปลอดภัย อบรมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และด้านฐานข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัย มีการพัฒนากลุ่มกิจกรรมและอบรมความรู้เพื่อสามารถถ่ายทอดได้

3. พัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องมีการพัฒนาสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันสื่อส่วนใหญ่จะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ และป้ายโฆษณา นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ทั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งจะมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีชีวิต โหนด นา เล ยังไม่เพียงพอ ต้องมีการพัฒนาให้มีเว็บไซต์ของการท่องเที่ยววิถีชีวิตโดยเฉพาะและมีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน ตลอดจนมีการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำป้ายเพื่อประชาสัมพันธ์เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

4. การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน

การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษาวิถีชีวิต “โหนด นา เล” พบว่าในแต่ละตำบลมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันและมีทั้ง 3 วิถี ได้แก่ วิถีโหนด วิถีนา และวิถีเล การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวจึงสามารถจัดได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ รายการนำเที่ยว 1 วัน และรายการนำเที่ยว 2 วัน 1 คืน โดยจัดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ของชุมชน โดยศึกษาวิถีชีวิต วิถี

โหนด วิถีนา และวิถีเล เป็นหลักและมีกิจกรรมชมกลุ่มอาชีพในชุมชนที่มีการสาธิตประกอบ มีการจัดอาหารแบบพื้นเมืองให้กับนักท่องเที่ยวโดยเน้นผลผลิตจากชุมชน

อภิปรายผล

การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชีวิตชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

พื้นที่ตำบลท่าหิน ตำบลลุง และตำบลคลองรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่จัดการการท่องเที่ยวชุมชน วัฒนวิถีชีวิตชุมชน “โหนด นา เล” มีสภาพพื้นที่อยู่บริเวณทะเลสาบสงขลาที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิตที่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมเกษตรกรรมที่เกื้อกูลต่ออาชีพทางการเกษตรของชุมชน ได้แก่ การทำนา การทำไร่สวนผสม การขึ้นตาลโตนด และทำประมงพื้นบ้านในทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เหมาะสมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้สภาพพื้นที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมจึงได้นำมาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต โหนด นา เล สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยวุฒิ ชัยพันธ์ (2542 : 304 – 305) สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักและชุมชนโดยรอบยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นจุดดึงดูดที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยว จากความสมบูรณ์ของทรัพยากรและความพร้อมด้านพื้นที่จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มีการริเริ่มจัดแบ่งพื้นที่ในการจัดกิจกรรมเป็นการเริ่มต้นจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการรวมกลุ่มกันจัดชมรมการท่องเที่ยวขึ้นซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 3 ตำบล ถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของการจัดการการท่องเที่ยว การนำชมวิถีชีวิต กลุ่มกิจกรรมอาชีพและแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ มีการอบรมบุคลากรภายในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการบริการ ด้านการนำเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก พร้อมทั้งให้บริการข้อมูลกิจกรรมโดยเน้นให้การศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในชุมชนและอาชีพที่โดดเด่น ในด้านการจัดการชุมชนต้องการการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมและการสาธิตของกลุ่มอาชีพที่แพคเกจ และมีส่วนการในการแสดงความคิดเห็น วางแผนการจัดการการท่องเที่ยว แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนจะเป็นไปตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของ อภิญา กังสนารักษ์ (ข้อมูลออนไลน์) <http://trat.nfe.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2533 ว่า ชุมชนมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่ม ร่วมค้นหาแก้ปัญหาภายในชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน แนวทางดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทำประโยชน์ และร่วมช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรง (4) มีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนี้ในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมีความ

ต้องการที่ให้มีการประสานการทำงานระหว่างชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และการมีภาวะของผู้นำในการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ การวางแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โหนด นา เล ให้เป็นที่รู้จัก ดังนั้นจึงต้องพัฒนาการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมพัฒนาและติดตามผล ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบสำคัญของการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของ พัชรี สิโรรส และคณะ (2546 : 2-3) ได้กล่าวไว้ว่า (1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นเป็นตามกฎหมาย แต่กระบวนการต้องมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ในด้านการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลที่มีผลกระทบต่อจัดการการท่องเที่ยวต้องมีการปรับรายการนำเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวภายนอกเป็นรายการนำเที่ยวแบบ 1 วัน และรายการนำเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน โดยใช้แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตเป็นหลักและเลือกแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ตำบลได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้ง 3 ตำบลในการที่จะดำเนินพัฒนาทั้งทางด้านแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาศูนย์บริการการท่องเที่ยว และการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้ชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยเน้นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีการถ่ายทอดผ่านครูภูมิปัญญาสู่เยาวชนในการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต้องมีการพัฒนาศูนย์บริการการท่องเที่ยว การคมนาคมทั้งภายในและภายนอก จัดทำป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกข้อมูล จัดอบรมผู้ให้บริการการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรม โดยกระบวนการของการบริหารจัดการชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมีการติดตามและประเมินผลโดยชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวนี้จะตรงกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554 : 21 – 23) ได้สรุปการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ว่าองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สภาตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ชุมชนได้เสนอแผนการให้มีการจัดให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยทำแผ่นพับ สื่อประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว จัดทำเว็บไซต์ของการท่องเที่ยววิถีชีวิต โหนด นา เล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 คนในชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ และต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยว จึงอยากให้องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบเปิดโอกาสให้ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุมและนำไปสู่การพัฒนา

1.2 เนื่องจากชุมชนมีความต้องการพัฒนากลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผลผลิตของชุมชน ให้มีความสวยงามและพัฒนาสู่ความเป็นของที่ระลึกเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่ เพื่อกำหนดนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมและเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยววิถีชีวิตที่ยั่งยืน

2.2 ควรศึกษาการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และการเข้าสู่รายการนำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : มปท.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จุฑาทิพย์ เจริญลาภ และรุ่งทิพย์ ว่องปฏิการ. 2546. **กิจกรรมปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ 2545**. กรุงเทพฯ : กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จินตนา สุขจรรย์นัถ. 2549. **การศึกษาและพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นิตยาพร เสมอใจ. 2551. **การจัดการและการตลาดบริการ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธ์. 2542. **การจัดการ การเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูลิทธิ ชูชาติ. 2546. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 4 เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. 2551. **การบริหารผลงานเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ดนัย เทียนพุฒ. 2544. **ความรู้คือทองคำ**. กรุงเทพฯ : นาโกต้า.
- นিকা ชัชกุล. 2550. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์ด์.
- _____. 2545. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์ด์.
- เบอร์คเลย์ (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 8 – 15) 2548. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หน่วยที่ 8-15**. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปรีชา แดงโรจน์. 2544. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : ไฟว์ แอนด์ โฟร์พริ้นติ้ง จำกัด.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร. ม.ป.พ.
- พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- พรพิมล วิกรัยพัฒน์. 2546. **ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงใหม่. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ เชียงใหม่.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พารรี (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 8 - 15) 2548. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
อุตสาหกรรมท่องเที่ยว หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี :**
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พัชรีย์ สิริโรต และคณะ. 2546. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**
- พุทธรชาติ ละอองมณี. 2544. **ศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสงขลา.
ปริญญาณิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, อัดสำเนา.**
- ยศ สันตสมบัติ. 2544. **มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**
- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. 2539. “การดำเนินงานเรื่อง ECOTOURISM ในประเทศไทย” **จุลสารการ
ท่องเที่ยว 15, 3 (ก.ค-ก.ย. 2539) 11-14.**
- วรรณ วลัยวานิช. 2546. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.**
- วรรณ ศิลปอาษา. 2549. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว. หน่วยที่ 1-7.
พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.**
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2545. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี :
สถาบันพระปกเกล้า.**
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. 2532. “การท่องเที่ยวเกี่ยวเนื่องอนุรักษ์เพียงใด” **จุลสารการท่องเที่ยว.**
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อ
กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งประเทศไทย.**
- สมชาย สกุลทัฬห. 2550. **การมีส่วนร่วมของประชาชน. ม.ป.พ.**
- สุทธรรศน์ จุณศักดิ์ศรี. 2547. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ศึกษา
เฉพาะกรณีหาดราไวย์ ชุมชนตำบลขอนคลาน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล. ปริญญาณิพนธ์
ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุภาพร รัตนตรี. 2548. ศักยภาพและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา. ปรินูญานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุภาพร มากแจ้ง. 2534. **หลักมัคคุเทศก์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
_____. 2539. **หลักมัคคุเทศก์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- สุรางรัตน์ ช่วยวงศ์ญาติ. 2547. **ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น : กรณีศึกษาหาดบางแสน 2 อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น**.
วิทยานิพนธ์ ปรินูญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวัฒน์ จุฑากรณ์ และจริญญา เจริญสุกใส. 2544. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**.
หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. 2550. **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. ม.ป.พ.
- สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2550. **แผนพัฒนาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม**.
- อลิน รพีพัฒน์. (2539). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ. 2548. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว.
- อุ้นเรือน เล็กน้อย. 2551. **พลังชุมชน : การจัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืนและเป็นธรรม**. สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย บุญยาภิธาน. 2553. **คู่มือวิเคราะห์ AWOT อย่างมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
กรมส่งเสริมการเกษตร. “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก
<http://agrotourism.doae.go.th>. 15 มีนาคม 2554.
- “ขั้นตอนในการดำเนินการวิเคราะห์ SWOT” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.idis.ru.ac.th>.
14 กันยายน 2553.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วิทีโหนด นา เล. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.yourhealthyguide.com/travel/tn-satingpra.html>.

18 มกราคม 2554.

สำนักงานอำเภอสทิงพระ. “ประวัติความเป็นมาและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอสทิงพระ” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.sathingphrask.go.th/index.php?cmd=history>. 20 มกราคม 2554.

_____. “ภาพอำเภอสทิงพระ” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก

<http://www.gotoknow.org/blogs/posts/466755>. 15 สิงหาคม 2554.

อภิัญญา กังสนารักษ์. “ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก

<http://trat.nfe.go.th>. 9 กันยายน 2553.

บุคคลานุกรม

บุคคลานุกรม

ปราณี มณีคุณ. 2555. ประธานกลุ่มคนรักภัยโหนด. สัมภาษณ์ 7 มกราคม.

พูนทรัพย์ ศรีชู. 2555. ผู้ประสานงานการท่องเที่ยวตำบลท่าหิน. สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์.

วิจิต สุวรรณรัตน์. 2554. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี. สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน.

สว่าง อำภาพร้อม. 2555. สมาชิกสภาเทศบาลตำบลท่าหิน. สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์.

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

1. **ชื่อ-สกุล** (ภาษาไทย) นางสาวอุไรวรรณ สุภานิตย์

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) MS. URAIWON SUPANIT

ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

หน่วยงาน หลักสูตรสาขาวิชาการท่องเที่ยว สาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว

คณะศิลปศาสตร์

ที่อยู่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา ถนนราชดำเนินนอก ตำบลบ่อยาง อำเภอ

เมือง จังหวัดสงขลา 90000 โทรศัพท์ 0-7432-4246 โทรสาร 0-7432-7005

E-mail : Toy1955@hotmail.com

งานวิจัย

-ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาชายหาดของเทศบาลนครสงขลา พ.ศ. 2547

(งปม, 2547. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสงขลา)

2. **ชื่อ-สกุล** (ภาษาไทย) นางสาวศุภวรรณ ตันตสุทธิกุล

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) MS. SUPAWAN TANTASUTTIKUL

หน่วยงาน หลักสูตรสาขาวิชาการท่องเที่ยว สาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว

คณะศิลปศาสตร์

ที่อยู่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา ถนนราชดำเนินนอก ตำบลบ่อยาง อำเภอ

เมือง จังหวัดสงขลา 90000 โทรศัพท์ 0-7432-4246 โทรสาร 0-7432-7005

E-mail : kehda@hotmail.com

งานวิจัย

-การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอ

มะนัง จังหวัดสตูล, วิจัยร่วม

ภาพประกอบ

